

Ettevõtlusõppe programm Edu ja Tegu

SEIRE ARUANNE

2016. aasta koondtulemused 31.12.16 seisuga

Aruande koostaja: Margit Partei

Tartu 2017

Sisukord

Eessõna.....	4
Ettevõtlusõppe programmi taust, ülesehitus ja tegevused.....	5
Programmi taust	5
Programmi tegevused ja ülesehitus	6
Mõisted.....	10
Ettevõtlusõppe programmi Edu ja Tegu lähtekohad: ettevõtlus ja ettevõtlusõpe Eestis.....	11
Ettevõtlus Eestis	11
Eesti haridusmaastik.....	13
Ettevõtlusalane õpe Eestis	14
Ettevõtlusõppe programmi Edu ja Tegu tulemuslikkus	18
Ettevõtlusõppe programmi Edu ja Tegu seire ülesehitus	18
Edu ja Tegu üldine tulemuslikkus: rakenduskava väljund- ja tulemusnäitaja	19
Väljund- ja tulemusnäitaja: 2016. aasta tulemused	24
Tegevussuund 1: metoodika, moodulid ja õppevara	26
Tegevussuund 2: täienduskoolitused.....	30
Tegevussuund 3: praktiline ettevõtlusõpe	35
Tegevussuund 4: eelinkubatsioon	39
Tegevussuund 5: kompetentside arendamine ja uuringud	42
Tegevussuund 6: teavitamine ja tunnustamine.....	46
Kokkuvõte	48
Lisad	49
Lisa 1. GEM Eesti võtmenäitajad aastatel 2012–2015	49
Lisa 2. Junior Achievement majandus- ja ettevõtlusõppe programmidega liitunud uued õppeasutused	51
Lisa 3. Ida-Viru Ettevõtluskeskuse haridusprogrammiga „Ettevõtlik kool” liitunud uued õppeasutused	52

Lisa 4. Ettevõtlusõppe programmi täienduskoolitusel osalenud õppeasutuste lõikes.....	53
Lisa 5. Ettevõtlusõppe programmi täienduskoolitusel osalenud muude asutuste lõikes.....	54
Lisa 6. Eelinkubatsiooni programmis STARTER osalenud õppeasutused õppurite osalus- kordade kaupa	55
Lisa 7. Ettevõtlusõppe programmi õppereisidel osalemiskorrad õppeasutuste lõikes	56
Lisa 8. 2016. aasta seire tulemuste koondtabel	57

Eessõna

Käesolev dokument annab ülevaate Haridus- ja Teadusministeeriumi ettevõtluseõppe programmi „Ettevõtlikkuse ja ettevõtlusõppe süsteemne arendamine kõigil haridustasemetel” (ettevõtlusõppe programm Edu ja Tegu) tegevustest, tulemustest ja indikaatorite seisust perioodil 1. jaanuar 2016 kuni 31. detsember 2016.

Käesolev ettevõtlusõppe programmi Edu ja Tegu seire aruanne on struktureeritud järgmiselt. Esmalt antakse ülevaade programmi taustast ja ülesehitusest. Taustainfole järgneb mõistete peatükk, mis lähtub meetme tegevuse „Ettevõtlikkuse ja ettevõtlusõppe süsteemne arendamine kõigil haridustasemetel” toetuse andmise tingimustes (edaspidi TAT) välja toodud definitsioonidest. Järgnevalt määratletakse valdavalt kirjanduse alusel programmi lähtekoht: ettevõtluse ja ettevõtlusõppe olukord Eestis enne ettevõtlusõppe programmi käivitamist. See on oluline pidepunkt programmi tulemuslikkuse hindamiseks tulevikus. Seejärel tutvustatakse programmi 2016. aastal välja töötatud seire metoodikat ning üldise seire tulemusi. Järgnevad peatükid, mis analüüsivad iga tegevussuuna tulemuslikkust ja indikaatorite sihttasemete täitmist sügavuti. Aruanne lõpeb kokkuvõtte ja lisadega.

Ettevõtlusõppe programmi Edu ja Tegu seire aruanne on valminud koostöös kõigi programmi tegevussuundade ja partneritega. Seire metoodika on välja arendanud, tegevusi koordineerib ja analüüsi teostab Tartu Ülikool programmi Edu ja Tegu tegevussuuna 5 raames. Aruande koostaja soovib tänada kõiki osapooli nende suure panuse eest seire aruande valmimisse.

Ettevõtlusõppe programmi taust, ülesehitus ja tegevused

Esmalt anname ülevaate programmi Edu ja Tegu taustast, ülesehitusest ja tegevustest, et muuhulgas lihtsustada seire aruande ülesehituse ja sisu mõistmist.

Programmi taust

Eestis nagu paljudes teistes Euroopa riikides on seni puudunud ühine arusaam sellest, mis on ettevõtlusõpe, kuidas ettevõtlust eri haridustasemetel ja -liikides õpetada, millistest osadest peaks ettevõtlusõpe koosnema ja kuidas peaksid need osad omavahel seotud olema. Vaatamata sellele, et Eesti haridusmaastikul on mitmeid eraldiseisvaid programme, mis peaksid õppurite ettevõtlikku hoiakut ja ettevõtluspädevust edendama (näiteks Junior Achievementi programmid ja Ida-Viru Ettevõtluskeskuse haridusprogramm „Ettevõtlik kool”), pole seni välja kujunenud ühtsete põhimõtetega kõiki sihtrühmi kaasavat lähenemist ettevõtluse õpetamiseks. Euroopa Liidus on välja töötatud ühtne ettevõtluspädevuse raamistik EntreComp¹, mis on alusmaterjal ettevõtluspädevuse süsteemsel arendamisel Euroopa Liidus, kuid vajab Eesti kontekstis kohandamist kohaliku haridussüsteemiga. Ettevõtlusõppe programmi Edu ja Tegu eesmärk on rakendada ettevõtlikkust toetav õpikäsitus ja ettevõtlusõpe süsteemsetl kõigil haridustasemetel ja -liikides ning luua selleks vajalik metoodika ning õppevara selleks, et kõigil õppijail oleks tagatud võimalus ettevõtlusõppe läbimiseks.

Tuleb rõhutada, et ettevõtlusõppe programm ja selle tegevused tuginevad kolmele riiklikule katusstrateegiale:

1. Konkurentsivõime kava "Eesti 2020"². Konkurentsivõime kavas peetakse ettevõtlikkuse ja teiste võtmepädevuste (ema- ja võõrkeelte oskus, matemaatika-, IT-, kodaniku ja sotsiaalne pädevus, algatusvõime, kultuuriline väljendusoskus) kujundamisel oluliseks:
 - a) ettevõtlikkuse ja ettevõtlusõppe süsteemset arendamist ja rakendamist kõigil haridustasemetel;
 - b) ettevõtjate aktiivsemat kaasamist õpieesmärkide kujundamisel ja õpiväljundite määratlemisel nii üld-, kutse- kui ka kõrghariduse tasandil;
 - c) ühisõppekavade õpetamise jätkamist ja koostööd kõrgkoolide vahel, et võimaldada erinevate erialade tudengitel täiendada end teiste eriala baasteadmiste ja –oskustega, rõhuga ettevõtlusalaste teadmiste ja oskuste andmisel mittemajanduseriala tudengitele.
2. "Eesti elukestva õppe strateegia 2020"³. Üks haridusstrateegia eesmärkidest on iga õppuri individuaalset ja sotsiaalset arengut toetava, õpioskusi, loovust ja ettevõtlikkust arendava

¹ Bacigalupo, M., Kampylis, P., Punie, Y., van der Brande, L. (2016) EntreComp: The Entrepreneurship Competence Framework. EUR – Scientific and Technical Research Reports. Publications Office of the European Union

² Konkurentsivõime kava "Eesti 2020". Vabariigi Valitsus. [<https://valitsus.ee/sites/default/files/content-editors/arengukavad/esti2020.pdf>]

³ Dokument "Eesti elukestva õppe strateegia 2020". Eesti Vabariigi Haridus- ja Teadusministeerium, Eesti Koostöö Kogu, Eesti Haridusfoorum. [<https://www.hm.ee/sites/default/files/strateegia2020.pdf>]

õpikäsituse rakendamine kõigil haridustasemetel ja -liikides. Oluline on koostöö õpetajate ja õppeasutuste vahel, kooli koostöö lapsevanematega, aga ka koostöö kooli ja kohaliku omavalitsuse ning piirkondlike ettevõtete vahel.

3. "Eesti ettevõtluse kasvustrateegia 2014–2020"⁴, mille üks eesmärk on Eesti elanike ettevõtlikkuse ning ettevõtete ambitsioonikuse taseme tõstmine.

Eestis on ettevõtlusega seotud 13 protsenti elanikkonnast, ent vaid kolmandik neist on asutanud ettevõtte turuvõimaluste ärakasutamiseks, mitte sundolukorrast tingituna⁵. Võib järeldada, et muuhulgas on see olukord tingitud vajakajäämistest ettevõtlusõppe vallas Eesti haridussüsteemis, mis ei toeta piisavalt efektiivselt ettevõtlusega seotud teadmiste ja oskuste edasiandmist ning arendamist.⁴ Nimetatud väljakutsega tegelemiseks tuleb tagada integreeritud ja kvaliteetne ettevõtlusõpe kõigil haridustasemetel ja -liikides. See tähendab ettevõtlusõppe süstemaatilist ja kvaliteetset edendamist koostöös ettevõtjate ja valitsusasutustega, ettevõtlusõppe selgepiirilist eristamist majandusõpetusest, ettevõtluse integreerimist kõigisse õppeainetesse, uute mänguliste ja interaktiivsete metoodikate väljatöötamise soodustamist (sh reaalinete õpetamisel) ning ettevõtjate suuremat kaasatust õppeprotsessi. Seejuures pööratakse eraldi tähelepanu IKT lahenduste kasutamise võimalustele ja neist sündivale kasule. Ettevõtlusõppe programm Edu ja Tegu on üks osa suuremast eesmärgist, mille saavutamiseks tuleb kavakindlalt tegutseda.

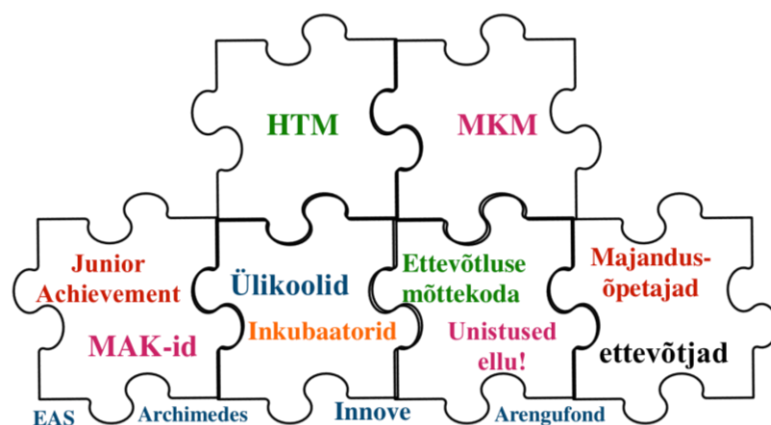
Programmi tegevused ja ülesehitus

Ettevõtlusõppe programmi tegevuste ettevalmistamine sai alguse juba 2013. aastal. Kaasatud olid erinevate haridustasemete ja -liikide, tööandjate organisatsioonide, kohalike omavalitsuste ja kolmanda sektori ettevõtlusega seotud organisatsioonide esindajad ning ministeeriumide ametnikud, kokku ca 150 inimest (vt joonis 1). Põhiline töö tehti kolmes töögrupis: üldhariduse, kutsehariduse ja kõrghariduse töörühmas, kuhu olid kaasatud erinevate sidusrühmade esindajad. Kaks korda aastas toimusid laiemad ümarlauad.

Ettevõtlusõppe programmi Edu ja Tegu tegevused on jagunenud kuue suurema tegevussuuna vahel, kõik tegevused on seejuures omavahel põimunud. Viit tegevussuunda juhib Tartu Ülikool ja üht sihtasutus Innove hariduse agentuur, õppekava- ja metoodikakeskus. Programm käivitati 2016. aasta alguses ning tänaseks on käivitunud tegevused kõigis tegevussuundades.

⁴ Dokument "Eesti ettevõtluse kasvustrateegia 2014–2020". Eesti Vabariigi Majandus- ja Kommunikatsiooni-ministeerium. [[http://kasvustrateegia.mkm.ee/pdf/Eesti ettevõtluse kasvustrateegia 2014-2020.pdf](http://kasvustrateegia.mkm.ee/pdf/Eesti%20ettevotluse%20kasvustrateegia%202014-2020.pdf)]

⁵ The Small Business Act Factsheet: Estonia. Euroopa Komisjon, 2011. [<http://ec.europa.eu/DocsRoom/documents/15770/attachments/11/translations/en/renditions/pdf>]

Joonis 1. Programmiga Edu ja Tegu seotud osapooled

Järgnevalt tutvustatakse lühidalt kõiki programmi Edu ja Tegu tegevussuundi, seejuures on lähtutud meetme tegevuse „Ettevõtlikkuse ja ettevõtlusõppe süsteemne arendamine kõigil haridustasemetel” toetuse andmise tingimustest (edaspidi TAT). Ettevõtlusõppe programm Edu ja Tegu on üles ehitatud järgmiselt:

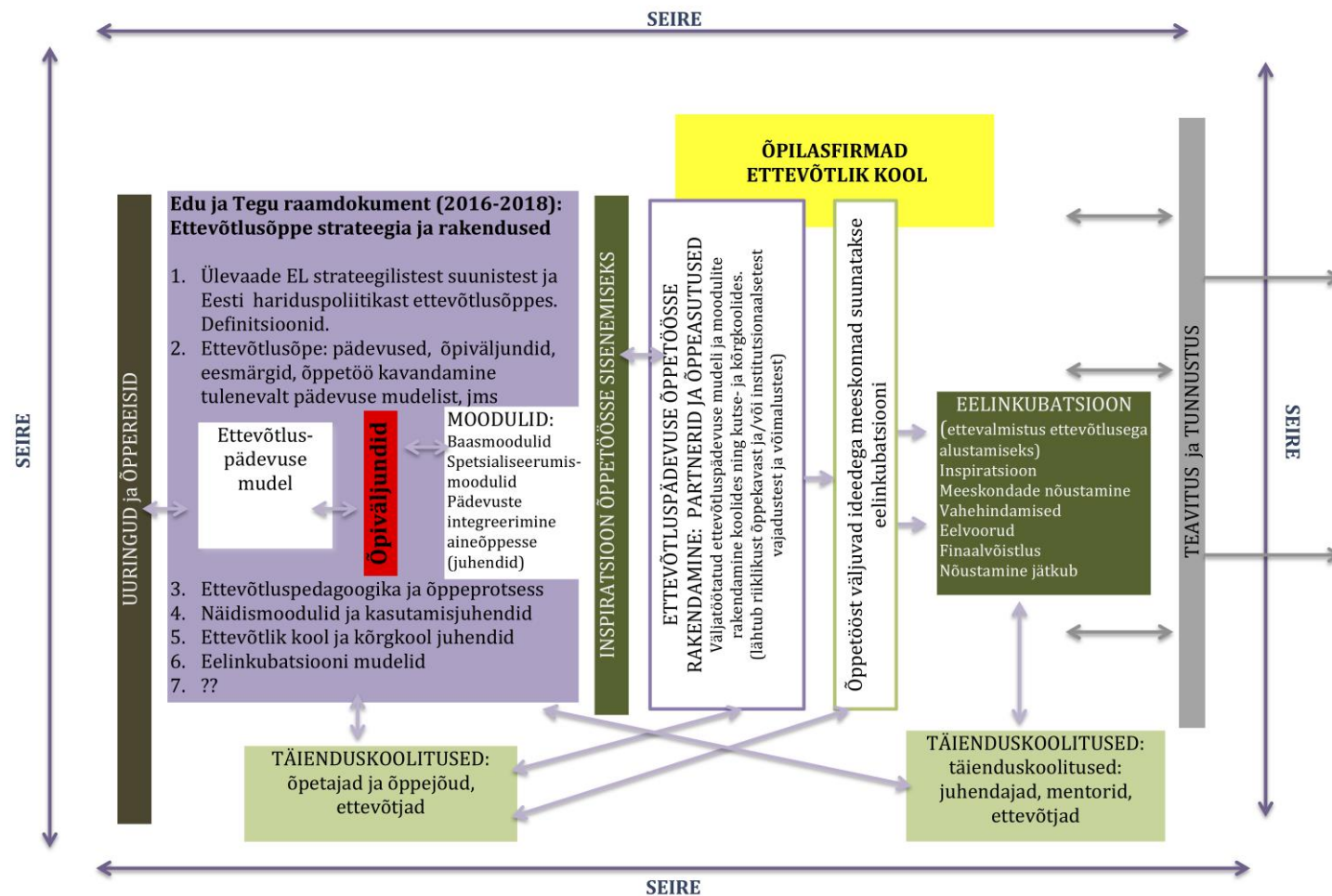
1. **Tegevussuund 1:** Ettevõtlusõppe metoodika arendamine ja õppevara koostamine
 - 1.1. Kõikidel haridustasemetel ettevõtlikkus- ja ettevõtlusõppe metoodika, ettevõtlusõppe õppeainete ja moodulite, nende ainekavades kasutamise ning arendamise vajaduste kaardistamine;
 - 1.2. Ettevõtlikkust kujundava metoodika arendamine õpetajakoolituses;
 - 1.3. Ettevõtlusõppe moodulite koostamine, arendamine, testimine ja rakendamine tasakaalustatult kõikidel haridustasemetel, sh õpetajakoolituse tasemeõppes;
 - 1.4. Olemasoleva ettevõtlusõppe õppevara ja selle uuendamise vajaduse kaardistamine;
 - 1.5. Tegevuse raames arendatavatele ettevõtlusõppe moodulitele kõiki haridus-tasemeid arvestava ja valdkonnaspetsiifilise õppevara soetamine, koostamine ja arendamine;
 - 1.6. Õppevara rakendamine ja selle kättesaadavuse parendamine kõikidel haridustasemetel, sh eelkõige üld- ja kutsehariduse tasemel ning õpetajakoolituses.
2. **Tegevussuund 2:** Ettevõtlusõpet läbiviivate spetsialistide täienduskoolitus
 - 2.1. Ettevõtlusõppe ja ettevõtluspedagoogika alaste täienduskoolituste väljatöötamine ja arendamine;
 - 2.2. Ettevõtlusõppe ja ettevõtluspedagoogika alaste täienduskoolituste läbiviimine.
3. **Tegevussuund 3:** Kooli ettevõtlikumaks muutmise ja praktilise ettevõtlusõppe läbiviimise toetamine
 - 3.1. Kooliväliste partnerite (IVEK ja JA) kaasamine õppeprotsessi läbiviimisesse, ettevõtlikkuse edendamisse ning selleks vajalike meetodite ja vahendite väljatöötamisse, et pakkuda kogemusi ja ekspertteadmisi ettevõtlusest. Partnereid rahastatakse iga-

aastase tegevuskava alusel, kus lepitakse kokku tegevuste eesmärgid, väljundid ja eelarve.

4. **Tegevussuund 4:** Ettevõtlikkuse ja ettevõtlusõppe rakendamise toetamine kõrgkoolides
 - 4.1. Ettevõtlusõpet toetava eelinkubatsioonisüsteemi ja mentorvõrgustike arendamine ning rakendamine;
 - 4.2. Kõrgkoolide koostöö piirkonna kutseõppeasutuste, gümnaasiumide, kohalike omavalitsuste ja ettevõtjatega;
 - 4.3. Õppurite (rahvusvaheliste) meeskondade loomine, juhendamine ja arenguprogrammide (koolitused, nõustamine) rakendamine;
 - 4.4. Regionaalsete, üleriigiliste võistluste süsteemi väljatöötamine ning võistlustel (sh rahvusvahelistel) osalemine ja võistluste korraldamine.
5. **Tegevussuund 5:** Pädevuste arendamine ettevõtlikkuse ja ettevõtlusõppe alal
 - 5.1. Ettevõtlikkuse ja ettevõtlusõppe alaste analüüside ja uuringute, sh meetme tegevuse mõju-uuringute läbiviimine;
 - 5.2. Koolide enesehindamismudelites ettevõtlikkuse osa väljatöötamine ja rakendamine;
 - 5.3. Kõrgkoolide, ettevõtlikkuse arendamise ning ettevõtlusõppega tegelevate organisatsioonide pädevuste arendamine, sh kogutakse ning vahendatakse teadmisi ja kogemusi nii Eestist kui ka mujalt maailmast, kohandatakse neid kohalikele oludele ning toetatakse nende rakendamist tasakaalustatult kõikidel haridustasemetel;
 - 5.4. Kõrgkoolide koostöövõrgustiku tegevuste ettevõtlikkuse ja ettevõtlusõppe alaste pädevuste arendamine.
6. **Tegevussuund 6:** Teadlikkuse tõstmine ettevõtlikkuse kujundamise ja ettevõtlusõppe arendamise vajalikkusest
 - 6.1. Ettevõtlikkust ja ettevõtlusõpet propageerivate ürituste ja kampaaniate korraldamine ning muu teavitustegevuse läbiviimine;
 - 6.2. Haridustasemete üleste (ettevõtlusvaldkonna) kogemuste jagamine, metoodika ja parimate praktikate tutvustusürituste läbiviimine;
 - 6.3. Koostöös ettevõtjate esindajatega valdkonna parimate ettevõtlike koolide, õpetajate jt tunnustamise formaadi väljatöötamine ja nende tunnustamine.

Ettevõtlusõppe programmi Edu ja Tegu alustalaks on ettevõtlikkuse ja ettevõtlusõppe raamistik, millele toetuvad nii ettevõtluse ja ettevõtlusõppe moodulite arendamine, täienduskoolituste väljatöötamine kui ka eelinkubatsiooni programm. Samuti lähtuvad tegevussuunas 5 läbiviidavad uuringud loodud ettevõtlusõppe raamistikust. Ettevõtlikkuse arendamine ja ettevõtlusõppe on toetatud ökosüsteemi poolt, mida arendavad tegevussuunad 3 ja 4, ning teavitust kogu Edu ja Tegu programmist teeb kõigile sihtrühmadele tegevussuund 6. Programmi tegevused, nende omavahelised seosed ja struktuur on välja toodud joonisel 2.

Joonis 2. Programmi Edu ja Tegu alategevuste omavahelised seosed

Autor: Marge Täks

Mõisted⁶

Eelinkubatsioon on õppurite meeskondadele (sh juba registreeritud õppurite ettevõtetele) nende võrgustumist (sh valdkondadevahelist koostööd) toetava taristu pakkumine ning arenguprogrammide (sh idee, meeskonna, ärimudeli, toote ja teenuse terviklik arendamine, mentor- ja nõustamistoe pakkumine) rakendamine, mis aitavad osalejatel liikuda edasi järgmistesse arenguetappidesse

Ettevõtlikkus on isiksuseomadustele tuginev hoiak, mida iseloomustavad loov ja uuenduslik mõtlemine, saavutusvajadus ning võime mõtteid ja ideid teostada

Ettevõtlikkuspädevus on suutlikkus ideid luua ja ellu viia, kasutades omandatud teadmisi ja oskusi erinevates elu- ja tegevusvaldkondades; näha probleeme ja neis peituvaid võimalusi; seada eesmärgid ja neid ellu viia; korraldada ühistegevusi, näidata initsiatiivi ja vastutada tulemuste eest; reageerida paindlikult muutustele ning võtta arukaid riske

Ettevõtlusõpe on ettevõtlikkust arendav ja ettevõtluseks ettevalmistav õpe, mis käsitleb komplekselt ettevõtte loomise ja selle arendamise protsessi

Ettevõtluspädevus on teadmised, oskused ja valmisolek ettevõtlusega tegelemiseks

Juhtpartner on partner, kes koordineerib koostööd teiste partneritega aastase tegevuskava ja eelarve projekti koostamisel ja selle elluviimisel ning hindab koostöös elluviijaga selle vastavust seirekomisjoni kinnitatud üldistele valikukriteeriumidele

Metoodika on süstematiseeritud kombinatsioon õppemeetoditest ettevõtlikkuspädevuse kujundamiseks ja ettevõtlusõppe läbiviimiseks ning tulemuslikumaks muutmiseks

Moodul on õppekava sisulise liigendamise ühik, mis koondab õppeained eesmärgistatud õppeainete kogumiks või koosneb ühest õppeainest, mille aluseks on ainekava

Täienduskoolitus on väljaspool tasemeõpet õppekava alusel toimuv eesmärgistatud ja organiseeritud õppetegevus täiskasvanute koolituse seaduse mõistes. Täienduskoolitust viiakse läbi kooskõlas täienduskoolituse standardiga⁷. Kui koolituse käigus hinnati õpiväljundite saavutatust, väljastatakse täienduskoolituse lõpetamist tõendav dokument – tunnistus.

Õppeasutus on üldhariduskool, kutsekool, kõrgkool

Õppevara, sh digiõppevara on õppetöö läbiviimiseks vajalikud materjalid (õpikud, töövihikud, töölehed, elektrooniline keskkond vmt) paberkandjal või digitaalsel kujul

Õpet läbiviivad spetsialistid on õpetajad, õppejõud, teadlased, ettevõtjad ja teised spetsialistid, kes kavandavad, korraldavad ja/või toetavad, viivad läbi õppeprotsessi.

Õppurid on üld- ja kutsehariduse tasemeõppe õpilased ja üliõpilased.

⁶ Meetme tegevuse "Ettevõtlikkuse ja ettevõtlusõppe süsteemne arendamine kõigil haridustasemetel" toetuse andmise tingimused (TAT)

⁷ <https://www.riigiteataja.ee/akt/126062015009>

Ettevõtlusõppe programmi Edu ja Tegu lähtekohad: ettevõtlus ja ettevõtlusõpe Eestis

Järgnevalt määratletakse valdavalt kirjanduse alusel programmi lähtekoht: ettevõtluse ja ettevõtlusõppe olukord Eestis enne ettevõtlusõppe programmi käivitamist. See on oluline pidepunkt programmi tulemuslikkuse hindamiseks tulevikus.

Ettevõtlus Eestis

Statistikaameti andmete järgi⁸ oli Eestis 2015. aastal üle 200 000 aktiivse äriühingu ja füüsilisest isikust ettevõtja (FIE), lisaks üle 30 000 mittetulundusühingu ja sihtasutuse (vt tabel 1). Alates 2012. aastast ei ole toimunud erilisi muudatusi ettevõtete jaotuses töötajate arvu järgi, suurem osa neist (2015. aastal: 109 722, so 54% äriühingutest ja FIE-dest) on ühe kuni kümne töötajaga ettevõtted. Kõige sagedamini tegutsevad ettevõtted osaühingu või füüsilisest isikust ettevõtja vormis. Selgub, et ettevõtete arv on pidevalt kasvanud. Mittetulundusühingute arv on jäänud suhteliselt ühtlasele tasemele (2015. aastal: 31 371), selles vormis tegutseb enamik sotsiaalseid ja oluline osa loomemajanduse ettevõtteid.

Tabel 1. Ettevõtted äriregistris, mittetulundusühingud ja sihtasutused mittetulundusühingute ja sihtasutuste registris (igal aastal 31. detsembri seisuga)

Õiguslik vorm	Aasta			
	2012	2013	2014	2015
Füüsilisest isikust ettevõtja	33 362	32 315	32 431	32 215
Täisühing	1 745	2 625	2 638	2 541
Usaldusühing	1 894	2 128	2 273	2 638
Osaühing	128 067	135 681	148 775	158 173
Aktsiaselts	4 149	3 851	3 689	3 493
Tulundusühistu	592	1 676	1 699	1 713
Euroopa äriühing	5	7	7	8
Euroopa majandushuviühing	2	3	3	8
Välismaa äriühingu filiaal	490	516	538	559
Kokku (kasumit taotlevad ettevõtted)	170 306	178 802	192 053	201 348
Mittetulundusühing	30 770	29 530	30 768	31 371
Sihtasutus	799	801	813	807
Kokku (kasumitaotluseta üksused)	31 569	30 331	31 581	32 178
KÕIK KOKKU	201 875	209 133	223 634	233 526

Allikas: Eesti Statistikaamet

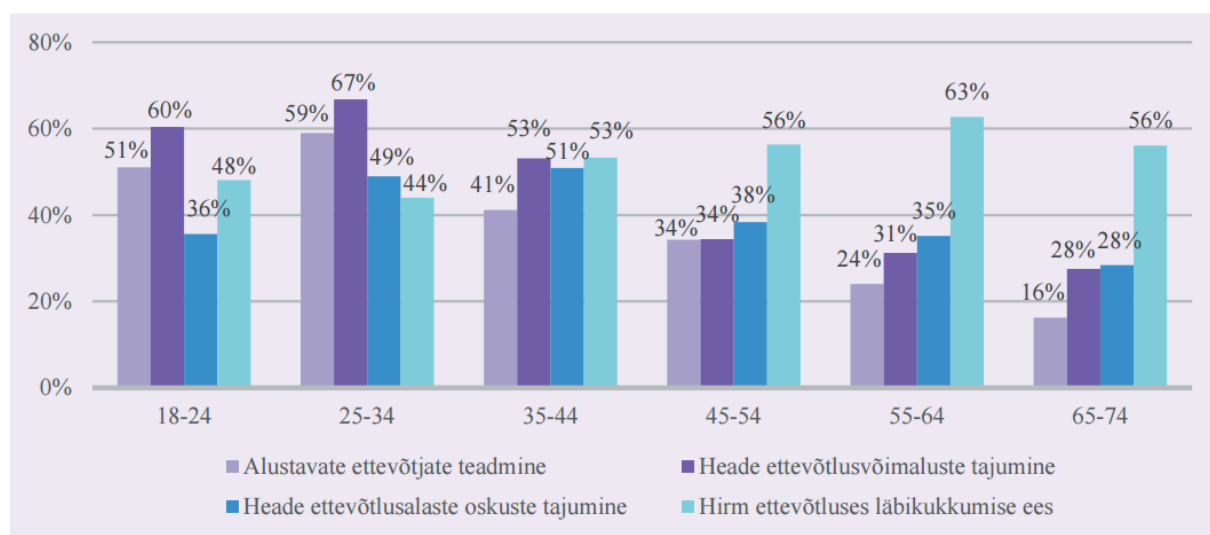
Eestis on alates 2012. aastast läbi viidud Globaalset Ettevõtlusmonitooringut (GEM)⁹. Tulemused (vt lisa 1 lk 49) viitavad sellele, et ligikaudu 9 kuni 14 protsenti tööealisest elanikkonnast tegeleb varases faasis oleva ettevõtlusega ning umbes 5 kuni 8 protsenti on ettevõtjad,

⁸ Statistika andmebaas: Majandus - Majandusüksused. Eesti Statistikaamet. [<http://pub.stat.ee/px-web.2001/database/Majandus/10Majandusüksused/08Uldandmed/08Uldandmed.asp>]

⁹ Global Reports. Global Entrepreneurship Monitor. [<http://www.gemconsortium.org/report>]

kes on tegelenud ettevõtlusega juba üle kolme ja poole aasta. Lisaks on suur hulk isikuid, kes tulevikus võib-olla plaanivad ettevõtlusega alustada (2015. aastal: 19%). Samas võib märgata mõningate ambitsioonide vähenemist, näiteks tugeva rahvusvahelise orientatsiooniga varase faasi ettevõtjate hulk on langenud 30 protsendilt 20 protsendile. 58 protsenti ekspordiga alustanud Eesti ettevõtetest on suutnud ekspordida vaid ühe aasta, kuna tegelik ekspordi arendamise rada ei kujune nii sirgjooneliseks, kui tegevust alustavad ettevõtjad ettevõtet luues ette kujutavad¹⁰.

Üldiselt tuli GEM uuringust¹¹ välja, et nooremad elanikud on ettevõtluse suhtes sagedamini positiivselt meelestatud. Teisisõnu: neil on sagedamini ettevõtlikud hoiakud (vt joonis 3, hoiakute definitsioonid lisas 1 lk 49). Teisalt: need, kes hoiduksid ettevõtlusega alustamisest ebaõnnestumise kartuses, on GEM järgi sagedamini inimesed, kes ei taju endal häid ettevõtlusalaseid oskusi, mis viitab ettevõtlusõppe ja -praktika olulisusele ettevõtliku meelelaadi kujundamisel. Vanusegrupis 18–24 on ettevõtlusalaste hoiakute tajumine pigem madal.

Joonis 3. GEM individuaaltasandi hoiakud vanusegruppide järgi aastal 2014¹¹

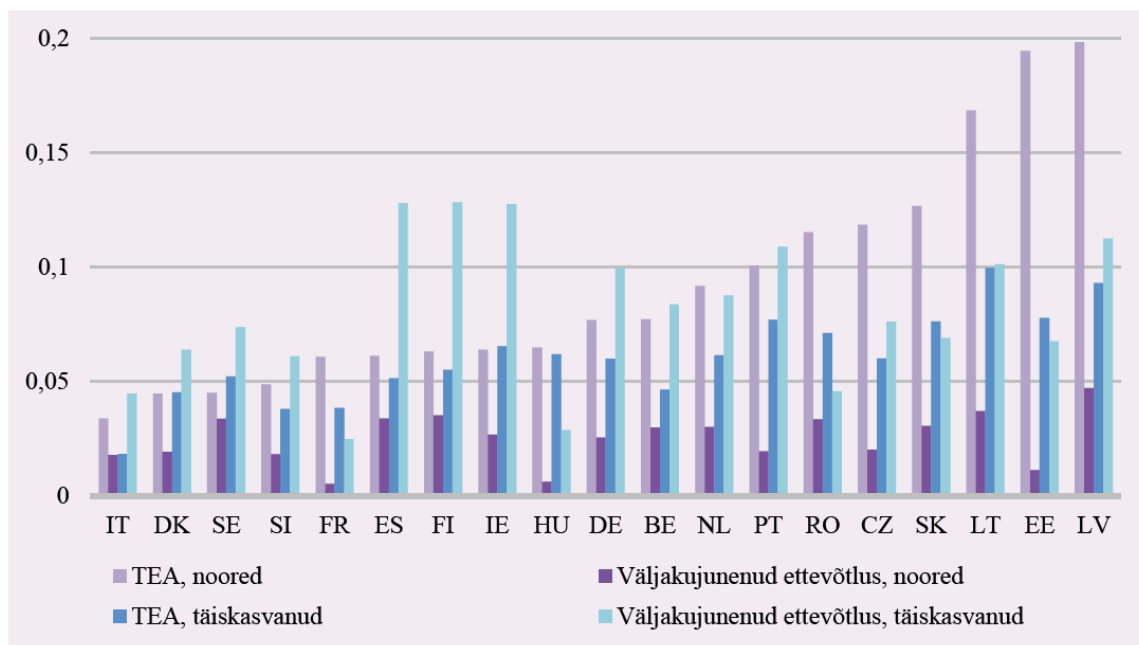
Vaadeldes ettevõtlusaktiivsust lähemalt, siis mõneti ootuspäraselt on noored¹² sagedamini varase faasi ettevõtjad (TEA indeks) ja täiskasvanud¹³ väljakujunenud ettevõtjad (definitsioonid on toodud lisas 1 lk 49). GEM uuringust selgus, et Eestis on noorte puhul alustava ja väljakujunenud ettevõtluse osakaalude erinevus eriti suur (vt joonis 4). See viitab noorte suhteliselt kõrgele ettevõtlikkusele, mis on iseloomulik Balti riikidele.¹¹

¹⁰ Vissak, T., Masso, J. (2015) Export patterns: Typology development and application to Estonian data. *International Business Review*, vol. 24, no. 4, lk. 652–664.

¹¹ Elenurm, T., Küttim, M., Masso, J., Paes, K., Raudsaar, M., Riistop, R., Varblane, U. (2015) Globaalne ettevõtlusmonitooring 2014. Eesti raport. Tallinn: Eesti Arengufond.

¹² GEM defineerib noori kui isikuid vanuses 18–34

¹³ GEM defineerib täiskasvanuid kui isikuid vanuses 35–...

Joonis 4. TEA ja väljakujunenud ettevõtluse määrad noorte ja täiskasvanute seas Euroopa riikides¹¹

Eesti haridusmaastik

Haridus- ja Teadusministeeriumi¹⁴, Eesti Hariduse Infosüsteemi¹⁵ ja Statistikaameti¹⁶ info alusel võib välja tuua järgmised haridusmaastikku iseloomustavad faktid:

- Üldharidus:
 - 2015/2016 õppeaasta alguses oli Eestis 533 üldhariduskooli, neist 59 olid 1–6-klassilised põhikoolid, 287 1–9-klassilised põhikoolid, 171 põhikooliga osaga (1.–12. klass) või nn puhtad gümnaasiumid (10.–12. klass) ja 16 täiskasvanute gümnaasiumid.
 - Üldharidust omandas 2015/2016 õppeaastal umbes 140 000 õppurit. Kuni aastani 2020 ei ole oodata drastilisi muutusi: pärast pikka langusperioodi on üldhariduskoolide õppurite arv stabiliseerunud.
 - Aastal 2015/2016 omandas põhiharidust umbes 120 000 õppurit:
 - I kooliastmes (1.–3. klass) 44 151,
 - II kooliastmes (4.–6. klass) 38 663,
 - III kooliastmes (7.–9. klass) 36 429 õpilast.
 - IV kooliastmes (gümnaasium) veidi üle 21 000 õpilase.
- Kutse- ja kõrgharidus:
 - 2015/2016 õppeaasta alguses oli Eestis 39 kutseõppeasutust (ja 6 kutseõpet pakkuvat rakenduskõrgkooli). Kõrgharidust sai omandada 24 õppeasutuses.

¹⁴ Dokument "2015/2016. õppeaasta arvudes". Eesti Vabariigi Haridus- ja Teadusministeerium. [https://www.hm.ee/sites/default/files/2015-2016-oppeaasta_arvudes.pdf]

¹⁵ Eesti Hariduse Infosüsteem. [<http://www.hm.ee/ehis/statistika.html>]

¹⁶ Eesti Statistikaamet. [<http://www.stat.ee>]

- Kutseõppes on õppureid ligikaudu 25 500, kõrghariduses ligikaudu 51 000.
- Kutse- ja kõrghariduses toimus Eestis 1.03.2016 seisuga vastuvõtt 2279 õppekavale.
- Oluliselt on tõusnud kutseõppes õppijate keskmine vanus, sest on lisandunud õppijaid, kes on vanemad kui 25 aastat.
- Kuigi üliõpilaste arv üldiselt langeb, siis täiskasvanud õppijate (30 aastat ja vanemad) arv kõrghariduses on püsinud aastaid suhteliselt stabiilsena.

Ettevõtlusalane õpe Eestis

Ettevõtlusalast õpet Eestis on varem uuritud vaid põgusalt. Seni on puudunud selge ja täielik ülevaade sellest, kuidas ettevõtlusõpet Eesti kontekstis defineerida ja määratleda, kui palju ja kuidas Eesti õppeasutustes ettevõtlust õpetatakse, kas see on integreeritud teiste ainetega jmt. Selles alapeatükis võetakse ülevaate koostamise aluseks Globaalse Ettevõtlusmonitooringu raportid, Global University Entrepreneurial Spirit Students' Survey 2015. aasta uuring ja Majandus- ja Teadusministeeriumi ettevõtluseõppe töörühma raport ning tutvustatakse Haridus- ja Teadusministeeriumi andmetele tuginevat ettevõtlusalase õppe leviku analüüsi üldhariduskoolides ja kutseõppeasutustes.

Globaalse Ettevõtlusmonitooringu (GEM) järgi oli aastaks 2012¹⁷ ligikaudu kolmandik Eesti tööealisest elanikkonnast ja pool ettevõtjatest osalenud ettevõtlusõppes (ei ole ühtselt defineeritud, mida peetakse silmas ettevõtlusõppe all), neist omakorda kolmandik on teinud seda ametliku tasemeõppe raames ning kaks kolmandikku läbinud spetsiaalsed koolitused või kursused. Seega, GEM järgi võib ettevõtlusalane õpe olla nii formaalne kui ka mitteformaalne:

- Formaalne ettevõtlusõppe toimub tasemeõppe käigus, kas ettevõtluse erialaõppes või vastavasisulisi õppeaineid läbides, seda nii üld-, kutse- kui ka kõrgharidust omandades. Formaalse ettevõtlusalane tasemeõppe toimunud sagedamini kõrgharidust (61,6%) ning vähem kutse- ja keskharidust omandades (38,4%).
- Mitteformaalne ettevõtlusalane õpe hõlmab spetsiaalseid kursuseid või täienduskoolitusi.

Nii GEM 2012.¹⁷ kui ka 2015. aasta küsitluses¹⁸ vastas ligi kolmandik küsitletutest vanuses 18–64 jaatavalt küsimusele „Kas Te olete osalenud koolis või ülikoolis mõnes ettevõtlikkuse või ettevõtlusega seotud tegevuses, näiteks osalenud ettevõtluskursusel, arendanud oma projekte, viinud ellu oma ideid, osalenud mõnes programmis?“. 2015. aastal oli tööealiste inimeste seas, kes pole ettevõtlusalast õpet saanud, ettevõtjaid 14 protsenti, ning vastava õppe läbinud inimeste seas oli neid üle kahe korra rohkem (34,7%). Samuti võis näha seost inimeste positiivsete ettevõtlike hoiakute ning ettevõtlusõppe läbimise vahel, mis avaldus eriti just mitte-ettevõtjate puhul.

¹⁷ Raport "Globaalne ettevõtlusmonitooring 2012. Eesti Raport." Eesti Arengufond.
[<http://www.arengufond.ee/upload/Editor/Publikatsioonid/Arengufond%20GEM%20uuringu%20raport.pdf>]

¹⁸ Info pärineb GEM 2015 Täiskasvanud Elanikkonna Küsitlus (TEK) andmebaasist, andmed on elanikkonna vanuses 18-64 kohta ja kaalutud (Weight_I)

Kõrghariduse puhul on ettevõtlusalast õpet uuritud mõnevõrra enam kui üld- ja kutsehariduses. Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi ettevõtlusõppe töörühm koostas 2009. aastal raporti „Ettevõtlusõpe Eesti kõrgkoolides”¹⁹. Selle raportis käsitleti ettevõtlusõpet kui mitmetahulist, interdistsiplinaarset ala, millele ühese definitsiooni andmine võib viia kas liiga üldsõnalise või siis puuduliku määratluseni. Leiti, et 45 protsendil bakalaureuse taseme mitte-majanduserialade õppekavades ei olnud majandus- ega ettevõtlusõppeaineid. Olukord erines kõrgkooliti väga suurel määral. Raporti puudustena võib välja tuua, et ettevõtlusõpet vaadeldi uuringus üheskoos majandusõpetusega ning uuriti ainult kõrgkoolide õppekavasid, mitte kõiki haridustasemeid ja -liike.

Kõrghariduses annab ettevõtlusõppe kohta olulist teavet Global University Entrepreneurial Spirit Students' Survey (GUESSS) uuring, mille raames uuritakse üliõpilaste ettevõtlikkusega seotud hoiakuid. Uuringu peamine eesmärk on võrrelda erinevate riikide üliõpilaste ettevõtlikke kavatsusi ja ettevõtlusaktiivsust. GUESSS uuringut viiakse läbi iga 2–3 aasta tagant, seni on toimunud seitse andmekorje lainet. 2015. aastal küsitleti Eesti uuringu²⁰ raames 1391 üliõpilast. Leiti, et

- umbes 8 protsenti Eesti üliõpilastest näeb ennast kohe pärast kõrgkooli lõpetamist ettevõtjana; 2 protsenti kavatseb jätkata pereettevõtte juhtimist;
- 28 protsenti üliõpilastest näeb ennast ettevõtjana 5 aastat pärast kooli lõpetamist;
- kõige sagedamini on kavatsus alustada ettevõtlusega ärivaldkonna tudengitel, seejärel loodus- ja täppiseaduste tudengitel ning seejärel sotsiaalteaduste tudengitel;
- sagedamini näevad ennast ettevõtjana meessoost üliõpilased, v.a sotsiaalteaduste tudengite puhul.

Kui üliõpilastelt küsiti läbitud ettevõtlusõppe kohta, väitsid umbes pooled vastanutest, et on osalenud vähemalt ühel (kas kohustuslikul või vabatahtlikul) ettevõtluskursusel. 10,6 protsenti väitis, et nad õpivad spetsiaalselt ettevõtlusega seotud erialal. See on küll sarnane teiste riikide tulemustega, aga uuringus tuli välja, et Eesti üliõpilased panustavad ettevõtlusõpingutele GUESSS riikidevahelisest keskmisest vähem aega. Suurem osa (80%) tudengitest väitis, et nende õppeasutuses on õppekavaväliseid tegevusi, mis on seotud ettevõtluse ja ettevõtlikkusega, aga vaid 20 protsenti üliõpilastest on mõnest neist osa võtnud. Samas on tudengite hinnang oma õppeasutuse ettevõtlikule keskkonnale mõnevõrra kõrgem kui GUESSS riikidevaheline keskmine vastav näitaja.²⁰ GEM ja GUESSS uuringute põhjal saab teha usaldusväärseid järeldusi eelkõige rahvastiku, sh õppurite ettevõtlike hoiakute ja ettevõtlusaktiivsuse kohta, kuid tulemustesse ettevõtlusõppe läbimise kohta peaks nende uuringute puhul suhtuma teatud ettevaatusega, kuna ettevõtlusõpe pole neis üheselt defineeritud. GEM ja GUESSS uuringud on olulised ka edaspidise programmi seire juures, hindamaks muutusi üldises ettevõtluskeskkonnas.

¹⁹ Ettevõtlusõpe Eesti kõrgkoolides. Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi ettevõtlusõppe töörühma koostatud raport ja tegevuskava aastateks 2010-2013.
[https://www.mkm.ee/sites/default/files/t_grupi_raport_innovatsioonipoliitika_komisjonile.pdf]

²⁰ Venesaar, U., Kallaste, M., Küttim, M. (2015) Global University Entrepreneurial Spirit Students' Survey. Country Report, Estonia. Tallinn University of Technology

Programmi ette valmistades paluti kõigil avalik-õiguslikel ülikoolidel esitada andmed, kui suur osa üliõpilastest osaleb ettevõtlusõppes, kuid polnud defineeritud, mis täpselt on ettevõtlusõpe. Ärinduse tudengid oli 2013/2014 õppeaastal Eestis 7397 (16,5% kõigist üliõpilastest). Mittemajandustudengitest oli ettevõtlusõppes osalenud vaid 5,4 protsenti kõigist tudengitest (vt tabel 2).

Tabel 2. Ettevõtlusõpet saavate tudengite arv Eesti kõrgkoolides (2013/2014)

Ülikool	Kokku	Sotsiaalteadused, ärindus ja õigus			Mittemajandustudengid		
		Tudengite arv	% kõigist tudengitest	Ärindus	Tudengite arv	Osalenud ettevõtlusõppes	Osa-kaal, %
Eesti Kunstiakadeemia	1 129		0,0		1 129	59	5,2
Eesti Maaülikool	4 278	768	17,8		3 510	70	2,0
Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia	699	33	3,3	33			
Tallinna Tehnikaülikool	12 903	4 883	37,8	3 827	9 076	1 000	11,0
Tallinna Ülikool	9 971	2 953	29,6	1 394	8 577	75	0,9
Tartu Ülikool	15 785	5 162	32,7	1 375	14 410	787	5,5
Kokku	44 765	13 784	30,8	7 397	36 702	1 991	5,4

Allikas: autorite koostatud (koostöös Haridus- ja Teadusministeeriumiga)

Ettevõtlusõppes osalemist üld- ja kutsehariduses on uuritud veelgi vähem. Riiklikust õppekavast tulenevalt peaks ettevõtlus olema kohustuslik kõigile kutseharidust omandavatele õppuritele Eestis, esinedes õppekavades aინena „Karjääri planeerimine ja ettevõtluse alused”. Et teada saada ettevõtlusega seotud ainete leviku kohta Eesti üldhariduskoolides ja kutseõppeasutustes, viidi läbi Eesti Hariduse Infosüsteemi ainete andmebaasi analüüs, kus ainete analüüsimisel lähtuti ainete nimetustest. Selgus, et õppeaastatel 2011/2012 kuni 2015/2016 õpetati ettevõtluse ja majandusega seotud aineid²¹ tõepoolest pea kõigis Eesti kutseõppeasutustes, st kokku 38 koolis. Kõigis neis koolides esinesid ettevõtluse ja majandusega seotud ained valikainete nimekirjas ning 11 kutseõppeasutuses ka kohustuslike ainetena. Ettevõtluse ja majandusega seotud ained moodustasid kutsehariduses 6 protsenti kõigist pakutavatest kohustuslikest ja valikainetest. Ainult ettevõtlusega seotud aineid²² oli 3,1 protsenti kõigist ainetest, neid õpetati 33 kutseõppeasutuses.

Üldhariduses on olukord mõnevõrra teistsugune: ettevõtluse ja majandusega seotud aineid²¹ oli kõigist ainetest vaid 0,67 protsenti, neid esines vähem kui pooltes Eesti üldhariduskoolides (227 kooli). Üldhariduskoolide kohustuslike ainete nimekirjas leidis majanduse ja ettevõtlusega seotud aineid 184 koolis ja valikainete nimekirjas 176 koolis. 133 üldhariduskoolis oli nii kohustuslikke kui ka valikulisi ettevõtluse ja majandusega seotud aineid. Ainult ettevõtlusega seotud aineid²² oli 0,1 protsenti kõigist ainetest.

²¹ Ettevõtluse ja majandusega ja nendega seotud aineid: õppeaine nimetuses sisaldus "majandus", "ettevõtlus", "ettevõtlikkus", "ettevõtte", "ettevõtte", "firma", "economics", "finants", "juhtimine", "organisatsiooni", "raamatupidam", "rahandus", "turundus", eemaldatud sisuliselt sobimatud ained, mis sisaldavad neid sõnu või sõnaosi, näiteks veemajandus, vagunimajandus jms

²² Ainult ettevõtlusega seotud ained: õppeaine nimetuses sisaldus sõnaosa "ettevõtt"

Eelneva põhjal saab väita, et ettevõtlusõppe levikut Eestis eri haridustasemetel ja haridusliikides on keeruline üheselt mõistetavalt hinnata. Selle peamiseks põhjuseks on eelkõige ühtse arusaama puudumine, mida peaks pidama ettevõtlusõppeks. Sel põhjusel on ka eelnevate uuringute võrreldavus küsitav.

Ettevõtlusõppe programmi Edu ja Tegu tulemuslikkus

Ettevõtlusõppe programmi Edu ja Tegu seire ülesehitus

Ettevõtlusõppe programmi Edu ja Tegu seire tegevus tugineb 2016. aasta jooksul programmi tegevussuuna 5 raames välja töötatud ja kõigi tegevussuundade juhtidega kooskõlastatud laiahaardelisele seire skeemile. Lisaks programmi tulemuslikkuse hindamisele on seire skeemi eesmärk muuta programmi tegevused läbipaistvaks, kõigile üheselt mõistetavaks ja luua süsteem, mis aitab kõigil osapooltel tegutseda kindlaks määratud tingimustes. Seire skeem sätestab mitmesugused tähtsajad ja vastutuse jagunemise, et muuta kõigi programmiga seotud isikute töö planeerimine lihtsamaks. Kogu programmi seire metoodika, mis on tabelite kujul kirjeldatud seire skeemis, on üles ehitatud internetipõhisesse Google Sheets keskkonda ja on elektrooniliselt kättesaadav igal ajahetkel kõigile programmi töötajatele. Ka andmete kogumine kõigis tegevussuundades toimub valdavalt Google Sheets keskkonna abil, mis muudab andmetabelid igal ajal kättesaadavaks kõigile, kellel on ligipääs seire skeemile. Selline ülesehitus on taotluslik, eesmärgiga saavutada täielik läbipaistvus programmi tegevuste tulemuslikkuse seiramisel.

Ettevõtlusõppe programmi tulemuslikkust hinnatakse kolme liiki indikaatoritega:

1. Meetme tegevuse „Ettevõtlikkuse ja ettevõtlusõppe süsteemne arendamine kõigil haridustasemetel” toetuse andmise tingimustest (TAT) tulenevad indikaatorid:
 - a. rakenduskava väljundnäitaja (lihtsuse huvides edaspidises tekstis lühendatud kui väljundnäitaja),
 - b. rakenduskava tulemusnäitaja (edaspidi: tulemusnäitaja),
 - c. toetatavate tegevuste spetsiifilised väljundnäitajad (edaspidi: tegevussuundade väljundindikaatorid);
2. „Ettevõtlikkuse ja ettevõtlusõppe süsteemne arendamine kõigil haridustasemetel” iga aasta tegevuskava ja eelarve projekti juurde kuuluvast seletuskirjast tulenevatest indikaatoritest, mis võivad aastate kaupa muutuda tulenevalt programmi tegevustest (edaspidi: alamindikaatorid);
3. Tegevussuundade töörühmade ja seire juhi koostöös valminud tegevussuundade-põhised täiendavad indikaatorid, mis annavad edasi detailsemat informatsiooni tegevussuundade spetsiifikast lähtuvalt (edaspidi: täiendavad indikaatorid).

Esimest liiki indikaatoritele on toetuse andmise tingimustes (TAT) määratletud sihttasemed 2018. ja 2020. aasta lõpuks, teist liiki indikaatorite sihttasemed määratakse programmi iga tegevusaasta tegevuskava ja eelarve projekti juurde kuulavas seletuskirjas ning täiendavatel indikaatoritel sihttasemed puuduvad, kuna tegu on täiendavat informatsiooni edasi andvate indikaatoritega. Lisaks täiendavatele indikaatoritele on tegevussuundades 2, 4 ja 5 kasutusel mitmed ankeetküsitlused, hindamaks tegevuste nii lühema- kui ka pikemaajalisemat mõju. Tegevussuuna 2 (täienduskoolitused) ja tegevussuuna 5 (teadusartiklid, konverentsid, õppe-reisid ja seire) ankeetide tulemustest valmivad lühiraportid, tegevussuuna 4 (eelinkubatsioon) küsitluste tulemustest valmivad pikemad tagasiside aruanded.

Iga tegevussuuna sees vastutab andmete kogumise eest tegevussuuna juht, kes edastab informatsiooni süstemaatiliselt seire spetsialistile, kelle ülesanne on saadud informatsiooni koondada, andmeid analüüsida ja asjakohaselt presenteerida. Seire spetsialist kogub lisaks kvantitatiivsele andmetele (väljund-, alam- ja täiendavad indikaatorid ning rakenduskava väljund- ja tulemusnäitaja) teavet ka tegevussuundades toimunud tegevuste ning tulevikuplaanide kohta, et anda programmi tegevustest ja tulemuslikkusest kõikehõlmav ülevaade. Seire tegevus peaks andma väärtuslikku informatsiooni ja tagasisidet tegevussuundade spetsiifiliste tegevuste ja kogu programmi tulemuslikkuse kohta kõigile seotud osapooltele, alates programmi elluviijast ja juhtpartneritest kuni tegevussuundade töörühmade liikmeteni.

Programmi seire aruanne ilmub neli korda aastas, seejuures erineb aruande detailsusaste:

1. Iga kalendriaasta 7. mail ilmub programmi esimene vahearuanne, mis on oma olemuselt kõige vähem ametlik ja lühike aruanne. Vahearuanne kajastab indikaatorite tulemusi 31. märtsi seisuga. Oluline on meeles pidada, et vahearuanDES ei saa tulenevalt programmi tegevuste eripäradest kajastada kõigi indikaatorite hetkeseisu.
2. Iga kalendriaasta 31. augustil ilmub programmi poolaasta aruanne 31. mai seisuga. Poolaasta aruanDES on toodud ülevaade indikaatorite täitmisest, kuid selles aruanDES kajastub rohkemate indikaatorite hetkeseis kui vahearuanNETES.
3. Iga kalendriaasta 7. novembril ilmub programmi teine vahearuanne, mis kajastab indikaatorite täitmist 30. septembri seisuga. Tulenevalt sellest, et programmi poolaasta aruande ja teise vahearuande vahelisest neljakuisest aruandlusperioodist 75 protsenti jääb õppeaasta mõistes väheaktiivsesse suvevaheaja perioodi, on ootuspärane eeldada, et indikaatorite tasemed võrreldes poolaasta aruandega väga palju ei muutu.
4. Iga kalendriaasta kokkuvõttev aasta aruanne 31. detsembri seisuga ilmub järgneva kalendriaasta 28. veebruaril. Tegemist on kõige laiahaardelisema ja pikema aruandega, kus kajastuvad kõigi seire skeemis välja toodud indikaatorite seisud ning see annab täieliku ülevaate aastaga toimunud arengutest ja plaanidest järgmiseks aastaks.

Alljärgnevalt antakse ülevaade ettevõtlusõppe üldise tulemuslikkuse seire metoodikast.

Edu ja Tegu üldine tulemuslikkus: rakenduskava väljund- ja tulemusnäitaja

Ettevõtlusõppe programmi üldist tulemuslikkust kõigis tegevussuundades kokku hinnatakse kahe meetme tegevuse „Ettevõtlikkuse ja ettevõtlusõppe süsteemne arendamine kõigil haridustasemetel” toetuse andmise tingimustest (TAT) tuleneva indikaatoriga:

1. Rakenduskava väljundnäitaja: õppeasutuste arv, kes osalevad ettevõtlusprogrammis, et võtta kasutusele ettevõtlusmoodul;
2. Rakenduskava tulemusnäitaja: programmis osalenud õppeasutuste osakaal, kes on ettevõtlusmooduli kasutusele võtnud.

Nii väljund- kui ka tulemusnäitaja tase kujuneb mitme tegevuse tulemuse summana. Järgmisena kirjeldatakse eraldi väljund- ja tulemusnäitaja kujunemise metoodikat.

Väljundnäitaja

Tabelis 3 on välja toodud väljundnäitajasse ehk programmis osalevate koolide arvu kujunemisse panustavad osad.

Tabel 3. Rakenduskava väljundnäitajasse koostisosad haridustasemetes ja -liikide kaupa

RAKENDUSKAVA VÄLJUNDNÄITAJA	
Õppeasutuste arv, kes osalevad ettevõtlusprogrammis, et võtta kasutusele ettevõtlusmoodul	
Tegevus-suund	Üldharidus
TS1/TS2	Üldhariduskoolid, kust vähemalt 1 õpetaja/võtmeisik on täienduskoolitusel osalenud
TS3	Junior Achievement (JA) õpilasfirma programmis ja teistes ettevõtlusõppe programmides osalevad uued üldhariduskoolid
TS3	Ida-Viru Ettevõtluskeskuse (IVEK) Ettevõtliku Kooli haridusprogrammiga liitunud uued üldhariduskoolid
TS4	Üldhariduskoolid, kust vähemalt 1 õppur on läbinud eelinkubatsiooni programmi
TS5	Üldhariduskoolid, kust vähemalt 1 õpetaja/juhendaja/mentor on osalenud õppereisil
Tegevus-suund	Kutseharidus
TS1/TS2	Kutseõppeasutused, kust vähemalt 1 õpetaja/võtmeisik on täienduskoolitusel osalenud
TS3	Junior Achievement (JA) õpilasfirma programmis ja teistes ettevõtlusõppe programmides osalevad uued kutseõppeasutused
TS3	Ida-Viru Ettevõtluskeskuse (IVEK) Ettevõtliku Kooli haridusprogrammiga liitunud uued kutseõppeasutused
TS4	Kutseõppeasutused, kust vähemalt 1 õppur on läbinud eelinkubatsiooni programmi
TS5	Kutseõppeasutused, kust vähemalt 1 õpetaja/juhendaja/mentor on osalenud õppereisil
Tegevus-suund	Kõrgharidus
TS1/TS2	Kõrgkoolid, kust vähemalt 1 õppejõud/võtmeisik on täienduskoolitusel osalenud
TS4	Kõrgkoolid, kust vähemalt 1 õppur on läbinud eelinkubatsiooni programmi
TS5	Kõrgkoolid, kust vähemalt 1 õppejõud/juhendaja/mentor on osalenud õppereisil

Allikas: autorite koostatud

Nagu eelnevalt mainitud, kujuneb väljundnäitaja tulemus ehk programmis osalevate õppeasutuste arv tabelis märgitud osade summana. Programmis osalevateks õppeasutusteks arvestatakse kõik Eesti õppeasutused, mis on täitnud vähemalt ühe osaluskriteeriumi, seejuures saab eristada osalenud üld-, kutse- ja kõrgkoole. Nii üld-, kutse- kui ka kõrghariduse puhul tulenevad osaluskriteeriumid neid otseselt puudutavatest tegevussuundadest. Kõiki haridustasemeid ja -liike puudutavad ettevõtlusõppe programmi tegevussuundadest tegevussuunad 1 (metoodika, moodulid ja õppevara), 2 (täienduskoolitused) ja 5 (kompetentside arendamine ja uuringud); tegevussuund 3 (praktiline ettevõtlusõpe) keskendub üld- ja kutseharidusele ning tegevussuund 4 (eelinkubatsioon) eelkõige kõrg- ja kutseharidusele, kuigi eelinkubatsioonis on võimalik osaleda ka gümnaasiumiõpilastel. Lisaks arvestatakse väljundnäitajasse ka muid õppeasutusi, näiteks täiendusõpet pakkuvaid asutusi, kes on vähemalt ühe ülalpool nimetatud osaluskriteeriumi täitnud.

Tegevussuunad 1 ja 2 panustavad väljundnäitajasse ühise osaluskriteeriumiga (õppeasutused, kust vähemalt 1 õpetaja/õppejõud/võtmeisik on täienduskoolitusel osalenud), sest tegevussuunas 1 välja töötatud ettevõtlusõppe moodulite kasutusele võtmine eeldab teatud ettevõtlusõppe programmi täienduskoolituste läbimist. Selleks, et osaleda ettevõtlusõppe programmi täienduskoolitusel, peab olema teatud huvi ettevõtluse ja ettevõtlike hoiakute õpetamise vastu, ja selleks, et kasutusele võtta ettevõtlusõppe moodul, peab õppeasutuse personal eelnevalt saama vastavaid täienduskoolitusi.

Tegevussuund 5 panustab rakenduskava väljundnäitajasse samuti haridustasemetega ja -liikide jaoks ühise osaluskriteeriumiga. Programmis osalenud õppeasutusena arvestatakse neid õppeasutusi, kust vähemalt üks õpetaja/õppejõud/mentor/juhendaja on osalenud ettevõtlusõppe programmi õppereisil. Õppereiside eesmärk on teiste Euroopa riikide ettevõtlusõppe parimate praktikatega tutvumine, nende ületoomine, kohandamine ja rakendamine Eesti haridussüsteemis.

Tegevussuund 3 panustab väljundnäitajasse üld- ja kutsehariduses kahe osaluskriteeriumiga, millest üks kriteerium hõlmab Junior Achievement Eesti (JA) ettevõtlust õpetavates programmides (Õpilafirma, Minifirma, Mini-minifirma, 7 sammu, Mina, majandus ja ettevõtlus) osalevaid uusi õppeasutusi ning teine Ida-Viru Ettevõtluskeskuse (IVEK) haridusprogrammis „Ettevõtlik kool” osalevaid uusi õppeasutusi. Junior Achievementi programmide eesmärk on koolitada õpetajaid, kes õpetaks üldhariduskoolide ja kutseõppeasutuste õppuritele ettevõtlust ja finantskirjaoskust, valmistades neid ette ärimaailma sisenemiseks ja edukaks hakkamasaamiseks tööturul; „Ettevõtlik kool” võrgustikku kuuluvad haridusasutused, kes on oma organisatsioonis seadnud hariduse eesmärgiks ettevõtliku hoiaku kujundamise õppeprotsessi kaudu riiklikule õppekavale toetudes.

Tegevussuund 4 panustab väljundnäitajasse ühe osaluskriteeriumiga. Ettevõtlusõppe programmis osalevad need õppeasutused, kust vähemalt üks õppur on osalenud eelinkubatsiooni programmis STARTER. Eelinkubatsiooni programmi eesmärk on aidata õppurit oma äriidee arendamisel, pakkudes selleks tasuta neljakuulist kursust koos meeskonna loomise võimaluse ja valdkonna spetsialistide mentorlusega.

Tulemusnäitaja

Nagu eelnevalt mainitud, kujuneb ka rakenduskava tulemusnäitaja (programmis osalenud õppeasutuste osakaal, kes on ettevõtlusmooduli kasutusele võtnud) erinevate osalus-kriteeriumi täitnud õppeasutuste summana (vt tabel 4), mis jagatakse väljundnäitajasse kuuluvate õppeasutustega, et saada ettevõtlusmooduli kasutusele võtnud õppeasutuste osakaal.

Ettevõtlusmooduli rakendamine on programmi Edu ja Tegu tulemuslikkuse hindamise mõistes laiem kui vaid tegevussuund 1 raames välja töötatud moodulite kasutusele võtmine õppeasutuses. Näiteks üldhariduse erinevates kooliastmetes täiendatakse riikliku õppekava aineid: lõimitakse aine protsessikirjeldusse ettevõtlikkuspädevuse komponendid. Üldharidusainete protsessikirjelduste täiendamine annab õpetajatele juhised ettevõtlikkuse toetamiseks ainetes ja aitab luua seoseid sobivate õpitulemustega. Protsessikirjelduste põhjal ettevõtlikkuse toetamist on seire kontekstis väga keeruline ja ressursimahukas hinnata.

Samal ajal on võimalik hinnata ja tulemusnäitajas arvestada mooduleid kui õppekava sisulise liigendamise ühikuid. Moodul koondab õppeained eesmärgistatud kogumiks või koosneb ühest õppeainest, mille aluseks on ainekava (vt TAT). Siinkohal on oluline märkida, et eri haridustasemetel ja -liikides koosneb moodul mõneti erinevast sisulisest kogumist.

Lisaks tõlgendatakse programmi Edu ja Tegu raames ettevõtlusõppe mooduli rakendamisenä ka Junior Achievementi ettevõtlusega seotud programmides, Ida-Viru Ettevõtluskeskuse Ettevõtliku Kooli haridusprogrammis ja eelinkubatsiooni programmis STARTER osalemist, kuna eelnimetatud programmidele on võimalik omandada toetuse andmise tingimustes (TAT) defineeritud mooduli tunnused ning nende programmide üldised eesmärgid valdavalt kattuvad loodavate ettevõtlusmoodulitega. Erinevused seisnevad sihtrühmades ja kasutatavates meetodites.

Tabel 4. Rakenduskava tulemusnäitaja koostisosad haridustasemetel ja -liikide kaupa

RAKENDUSKAVA TULEMUSNÄITAJA	
Programmis osalenud õppeasutuste osakaal, kes on ettevõtlusmooduli kasutusele võtnud	
Tegevus-suund	Üldharidus
TS1/TS2	Üldhariduskoolis on kasutusele võetud valikainete moodul ("Ettevõtlusõpetus" (põhikooli III aste) ja/või moodul "Majandus- ja ettevõtlusõpe" (gümnaasiumi aste))
TS3	Junior Achievementi õpilasfirma või muu ettevõtluse programm on üldhariduskoolis tööle rakendunud: koolis on tekkinud mini- või õpilasfirma või õpetaja on alustanud mini-minifirma, 7 sammu ja "Mina, majandus ja ettevõte" programmi rakendamist üldhariduskoolis
TS3	Ida-Viru Ettevõtluskeskuse (IVEK) Ettevõtliku Kooli haridusprogrammiga liitunud uues üldhariduskoolis on ettevõtlusõpe vabalt valitud vormis kasutusele võetud
TS4	Üldhariduskool toetab oma õppeasutuse õppurite osavõttu eelinkubatsiooni programmis (teavitus, tugi, juhendamine vms) ja/või on seostanud eelinkubatsiooni programmi õppetööga
Tegevus-suund	Kutseharidus
TS1/TS2	Ettevõtlusõppe baas- ja spetsialiseerumismooduleid rakendavad kutseõppeasutused
TS3	Junior Achievementi õpilasfirma või "Mina, majandus ja ettevõte" programm on kutseõppeasutuses tööle rakendunud: koolis on tekkinud õpilasfirma või õpetaja on asunud rakendama "Mina, majandus ja ettevõte" programmi rakendamist
TS3	Ida-Viru Ettevõtluskeskuse (IVEK) Ettevõtliku Kooli haridusprogrammiga liitunud uues kutseõppeasutuses on ettevõtlusõpe vabalt valitud vormis kasutusele võetud
TS4	Kutseõppeasutus toetab oma õppeasutuse õppurite osavõttu eelinkubatsiooni programmis (teavitus, tugi, juhendamine vms) ja/või on seostanud eelinkubatsiooni programmi õppetööga
Tegevus-suund	Kõrgharidus
TS1/TS2	Ettevõtlusõppe baas- ja spetsialiseerumismooduleid rakendavad kõrgkoolid
TS4	Kõrgkool toetab oma õppeasutuse õppurite osavõttu eelinkubatsiooni programmi (teavitus, tugi, juhendamine vms) ja/või on seostanud eelinkubatsiooni programmi õppetööga

Allikas: autorite koostatud

Samuti nagu väljundnäitaja puhul, panustavad ka tulemusnäitajasse tegevussuund 1 ja 2 üheskoos, kuna nad on omavahel tugevalt seotud. Tulemusnäitajasse lähevad kirja need õppeasutused, kus on ettevõtlusmoodul: kutse- ja kõrghariduses baas- ja/või spetsialiseerumismoodul(id), üldhariduses valikainete moodul. Tegevussuunast 3 arvestatakse moodulit rakendavate õppeasutustena üld- ja kutsehariduses neid õppeasutusi, kus JA programmiga liitumise tulemusel on tekkinud mini- või õpilasfirma ja/või on asutud rakendama teisi programme (7 sammu, miniminifirma ning Mina, majandus ja ettevõtte); IVEKi Ettevõtliku Kooli haridusprogrammiga liitunud õppeasutused on liitumislepingus kohustunud kasutusele võtma ettevõtlusõppe, selle vorm on õppeasutuse jaoks vabalt valitav (valikained majandusõpetus ja ettevõtlusõpetus, JA programmid jm), seega lähevad tulemusnäitajasse kirja kõik Ettevõtliku Kooli haridusprogrammiga liitunud uued õppeasutused. Tegevussuunast 4 arvestatakse tulemusnäitajasse need õppeasutused (valdavalt kutse- ja kõrgkoolid, aga ka üldhariduskoolid), kus toetatakse oma õppeasutuse õppurite osavõttu eelinkubatsiooni programmis ja/või on seostatud eelinkubatsiooni programm õppetööga. Selle tingimuse täitmist hindavad eelinkubatsiooni programmi läbiviijad.

Väljund- ja tulemusnäitaja: 2016. aasta tulemused

31.12.2016 seisuga on programmis osalenud ehk väljundnäitajasse arvestatud 175 õppeasutust (vt tabel 5):

- 140 üldhariduskooli (26% kõigist Eesti üldhariduskoolidest),
- 20 kutseõppeasutust (61% kõigist Eesti kutseõppeasutustest),
- 15 kõrgkooli (68% kõigist Eesti kõrgkoolidest).

Tabel 5. Väljund- ja tulemusnäitaja 31. detsembri 2016. a seisuga

Programmi üldine tulemuslikkus	Alg-tase	31.12.16	Sihttasemed		
			2016	2018	2020
RAKENDUSKAVA VÄLJUNDNÄITAJA					
Õppeasutuste arv, kes osalevad ettevõtlusprogrammis, et võtta kasutusele ettevõtlusmoodul	0	175		180	240
RAKENDUSKAVA TULEMUSNÄITAJA					
Programmis osalenud õppeasutuste osakaal, kes on ettevõtlusmooduli kasutusele võtnud	0	50%		50%	90%

Väljundnäitaja on kujunenud järgmiselt. Täienduskoolitustel on osalenud õppetööga tegelevaid spetsialiste 42 üldhariduskoolist, 17 kutseõppeasutusest ja 14 kõrgkoolist. Ettevõtliku Kooli haridusprogrammiga on liitunud 37 uut üldhariduskooli, Junior Achievement ettevõtluse programmidega on liitunud 88 uut üldhariduskooli ja 3 uut kutseõppeasutust. Eelinkubatsioonis on osalenud õppureid 6 üldhariduskoolist, 4 kutseõppeasutusest ja 11 kõrgkoolist. Õppereisidel on käinud õpetajaid/õppejõude/juhendajaid/mentoreid 3 üldhariduskoolist, 7 kutseõppeasutusest ja 9 kõrgkoolist. Mitmed koolid on osalenud rohkem kui ühes programmi tegevuses. Nimekiri ettevõtlusõppe programmis osalenud õppeasutustest osalus-kriteeriumite kaupa on toodud lisades 2–7 (lk 51–56). Ettevõtlusõppe programmis Edu ja Tegu osalevad õppeasutused on graafiliselt välja toodud joonisel 5.

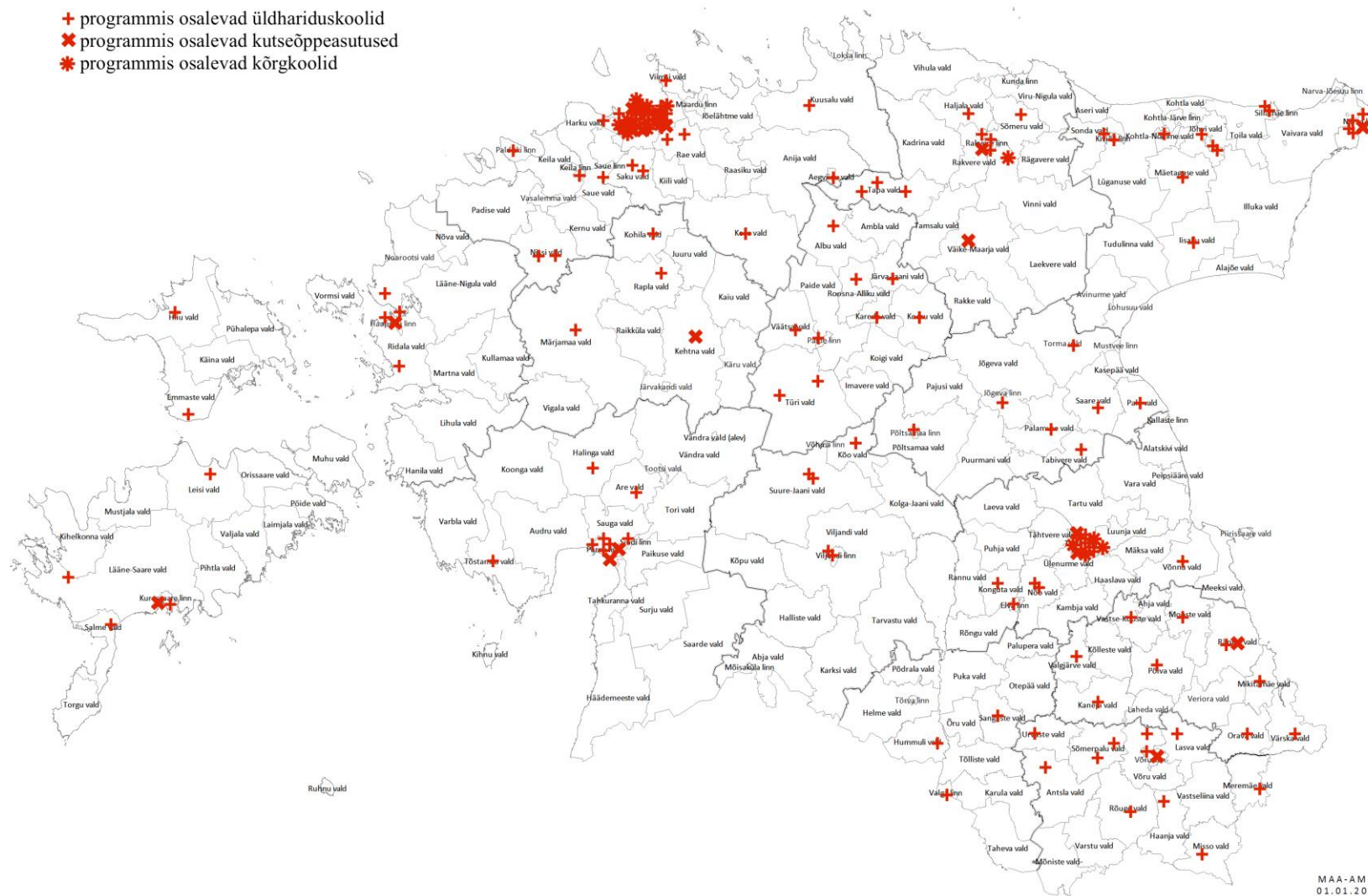
2016. aastal tegeldi põhjalikult ettevalmistavate tegevuste ja moodulite arendustööga. Moodulite piloteerimine ja kasutuselevõtmine õppeasutustes algab käesoleval 2017. aastal. Seega 2016. aastal ei saanud täies mahus hinnata rakenduskava tulemusnäitajat, st nende programmis osalenud õppeasutuste osakaalu, kes on ettevõtlusmooduli kasutusele võtnud. Kuigi loodavaid ettevõtlusõppe mooduleid pole veel praktikas täies mahus rakendatud, saab siiski hinnata tulemusnäitaja täitumist tegevussuundadest 3 ja 4 tulenevatest kriteeriumitest. Tegevussuunas 3 arvestati tulemusnäitajasse 76 üldhariduskooli ja 3 kutseõppeasutust. Tegevussuunas 4 arvestati tulemusnäitajasse 1 üldhariduskool, 1 kutseõppeasutus ja 8 kõrgkooli. Topeltarvestust vältides selgus, et kokku arvestati 2016. aastal tulemusnäitajasse 87 õppeasutust:

- 76 üldhariduskooli (54% programmis osalenud üldhariduskoolidest),
- 3 kutseõppeasutust (15% programmis osalenud kutseõppeasutustest),
- 8 kõrgkooli (53% programmis osalenud kõrgkoolidest),

so 50 protsenti programmis osalenud õppeasutustest (vt tabel 5). Tulemusnäitaja täitumine ei ole olemuselt lineaarne, järgmistel aruandeperioodidel on oodata tulemusnäitaja täitumise suurenemist ka loodud ettevõtlusõppe mooduleid rakendama asuvate õppeasutuste arvelt.

Alljärgnevalt tutvustatakse seire metoodikat ja tulemusi tegevussuundade kaupa.

Joonis 5. Ettevõtlusõppe programmis Edu ja Tegu osalevad õppeasutused 31.12.2016 seisuga (autori koostatud)

Tegevussuund 1: metoodika, moodulid ja õppevara

Nagu mainitud hinnatakse tegevussuundade tulemuslikkust kolme liiki indikaatoritega: meetme tegevuse toetuse andmise tingimustest (TAT), iga aasta tegevuskava ja eelarve projekti juurde kuuluvast seletuskirjast tulenevate indikaatoritega ja tegevussuuna spetsiifikaadist tuleneva(te) täiendava(te) indikaatori(te)ga. 2016. aastal hinnati tegevussuunas 1 järgmisi indikaatoreid²³:

- Tegevussuuna väljundindikaator:
7.1: Tegevuse raames välja töötatud, testitud ja rakendatud ettevõtlusõppe moodulite arv;
- Tegevussuuna alamindikaatorid:
7.1 a: Kõiki haridustasemeid (üld-, kutse- ja kõrgharidus) hõlmav raamdokument;
7.1 b: Ettevõtlusõppe põhimoodulid²⁴ on välja töötatud ja rakendatud;
7.1 c: Kõiki haridustasemeid hõlmav õppevara kaasajastamise raamistik;
- Täiendavaid indikaatoreid tegevussuunas 1 hetkel määratletud ei ole.

Indikaatorite täitmine 31.12.2016 seisuga on koos sihttasemetega välja toodud tabelis 6.

Tabel 6. Tegevussuuna 1 indikaatorid 2016. a 31. detsembri seisuga

Tegevussuund 1: metoodika, moodulid ja õppevara		Alg-tase	31.12.16	Sihttasemed		
				2016	2018	2020
7.1	Tegevuse raames väljatöötatud testitud ja rakendatud ettevõtlusõppe moodulite arv	0	4*		14	16
7.1 a	Kõiki haridustasemeid (üld-, kutse- ja kõrgharidus) hõlmav raamdokument	0	0	1		
7.1 b	Ettevõtlusõppe põhimoodulid on välja töötatud ja rakendatud	0	4*	5		
7.1 c	Kõiki haridustasemeid hõlmav õppevara kaasajastamise raamistik	0	1	1		

* – 4 terviklikku moodulit, lisaks valmis mitmeid õppeastmetepõhiseid osi baasmoodulitest, vt lähemalt lk. 27

2016. aastal oli tegevussuuna 1 töö fookus moodulite väljatöötamisel ja ettevõtlusõppe metoodilise raamdokumendi arendamisel. **Raamdokument** on alus moodulite, täiendus-koolituste, õppevara, ettevõtliku kooli mudeli, praktilise ettevõtlusõppe väljatöötamiseks ja arendamiseks ning kompetentside tõstmiseks. Esialgne prognoos, et ettevõtlusõppe metoodiline raamdokument võiks valmida 2016. aasta lõpuks, osutus liialt optimistlikuks. Tööprotsessi käigus ilmnes vajadus tunduvalt põhjalikuma, sügavama ja laiemaa haardega uuendusliku raamdokumendi järele, kui esialgu eeldati. Ettevõtlusõppe metoodilise raamdokumendi näol luuakse uuenduslik Eesti-spetsiifiline Eesti haridusruumi sobilik strateegia ja selle rakenduskava, toetudes olemasolevatele programmidele ja teaduskirjandusele. Raamdokument sisaldab järgmisi osi:

²³ Indikaatorite sõnastused pärinevad algallikatest, st TAT-ist ja seletuskirjast

²⁴ Sõnastus on alates TATi loomisest muutunud, edaspidi: baasmoodulid

1. Ettevõtlusõppe roll hariduses: taustaülevaade ettevõtlusõppe prioriteetidest nii Euroopa Liidus kui ka Eestis;
2. Ettevõtlusõppega seotud definitsioonid;
3. Ettevõtluspädevuse mudel: mis on ettevõtluspädevus, millistest komponentidest see koosneb, mida oleks tarvis erinevatel haridustasemel ja -liikides iga ettevõtluspädevuse komponendi kontekstis õpetada;
4. Ettevõtluspedagoogika: kuidas ettevõtlust õpetada (õppeprotsess, meetodid, hindamise vahendid);
5. Suunised ettevõtlikkuspädevuse loomimiseks üldhariduskoolide õppeainetesse (õppeprotsesside kirjelduste täiendamine ettevõtluspädevusega);
6. Ettevõtlusõppe moodulid kõikidele haridustasemetele: eesmärk, teemad, õpiväljundid, õppemeetodid, hindamiskriteeriumid; selgitatakse seosed pädevusmudeliga ja antakse konkreetsed juhtnöörid õpetajatele. Moodulite juurde kuulub õppevara.

Raamdokument valmib täies ulatuses 2018. aasta lõpuks. 2017. aasta jaanuari lõpuks valmivad ülalnimetatutest osad 1–3; osad 4 ja 6 valmivad 2017. aasta lõpuks (sh arvestatud eksperthinnangutega); osa 5 valmib 2018. aasta lõpuks. Raamdokumenti täiendatakse pidevalt kogu programmi jooksul kuni 2018. aasta lõpuni.

2016. aastal oli plaanitud viie **ettevõtlusõppe mooduli** valmimine. Kutse- ja kõrghariduses on baas- ja spetsialiseerumismoodulid ettevõtlusõppe põhilised tööriistad, baasmoodulid annavad alustadmisi ja spetsialiseerumismoodulid lisavad erialaste moodulite komponente (maht sõltub õppekavast ja õppeasutuse prioriteetidest), üldhariduses lisandub valikainete moodulile õppeprotsesside kirjelduste täiendamine ettevõtlikkuspädevusega, kus seostatakse ettevõtlikkuspädevus üldhariduskoolide kõikide õppeainetega. Kokku valmis 2016. aasta jooksul neli terviklikku spetsialiseerumismoodulit ja osaliselt kaks baasmoodulit (koosnevad õppeastmetepõhistest osadest):

Kutsehariduses:

- 2 osa baasmoodulist (koosneb 4 osast):
 - 1 osa kutsestandardi 4. tasemele,
 - 1 osa kutsestandardi 5. tasemele;

Kõrghariduses:

- 2 osa baasmooduli (koosneb 3 osast):
 - 1 osa bakalaureuseõppele,
 - 1 osa magistriõppele;
- 4 spetsialiseerumismoodulit:
 - tehnoloogiaettevõtlus,
 - sotsiaalne ettevõtlus,
 - loovettevõtlus,
 - maaettevõtlus.

2017. aastal on plaanis mõlema baas- ja ülejäänud seitsme spetsialiseerumismooduli ning õpetajahariduse ning üldhariduse valikainete mooduli valmimine (vt lähemalt tabel 7), välja

töötatud moodulite piloteerimine ja edasiarendamine ning moodulite rakendamisega alustamine. 2018. aasta I kvartali lõpuks valmivad üldhariduses ettevõtlikkuspädevusega täiendatud õppeprotsesside kirjeldused kõigile õppeainetele ja kooliastmetele.

Tabel 7. Ettevõtlusõppe programmi Edu ja Tegu raames loodavad ettevõtlikkuse arendamise ja ettevõtluse õpetamise moodulid (v.a õppevara)

Haridustase / - liik	Vahend	Sihtrühm	Vahendi täpsustav nimetus	Valmimise tähtaeg
Üldharidus	moodul	I, II, III ja IV astme õppurid	Ettevõtluspädevuse lõimine õppeprotsessi kirjeldustesse	31.03.2018
	valikainete moodul	III astme õppurid IV astme õppurid	Valikainetemoodul üldhariduse III ja IV taseme õppuritele	30.06.2017
Kutseharidus	baasmoodul	kutsestandardi 2., 3., 4. ja 5. taseme õppurid	Kutsehariduse baasmoodul	31.12.2017 (2. ja 3. tase) 31.12.2016 (4. ja 5. tase)
	spetsial-moodul ²⁵	kõigi kutsestandardi tasemete õppurid	Teenindus	31.12.2017
	spetsial-moodul		Loovettevõtlus	31.12.2017
	spetsial-moodul		Tehnikaettevõtlus (sh tootmine)	31.12.2017
Kõrgharidus	baasmoodul	bakalaureuseõppe magistriõppe doktoriõppe õppurid	Kõrghariduse baasmoodul	31.12.2016 31.12.2016 31.03.2017
	spetsial-moodul	kõigi kõrghariduse astmete õppurid	Tehnoloogiaettevõtlus	31.12.2016
	spetsial-moodul		Sotsiaalne ettevõtlus	31.12.2016
	spetsial-moodul		Loovettevõtlus (sh humaniora)	31.12.2016
	spetsial-moodul		Maaettevõtlus	31.12.2016
	spetsial-moodul		Teaduse kommertsialiseerimine	31.12.2017
	spetsial-moodul		Piirideülene ettevõtlus	31.12.2017
	spetsial-moodul		Kasvuettevõtte	31.12.2017
	spetsial-moodul		Metsandus	31.12.2017
	moodul	tasemeõppes osalevad tulevased ja töötavad pedagoogid	Õpetajahariduse moodul	31.03.2017

Allikas: autorite koostatud

2016. aasta lõpuks valmis tegevussuund 1 töö tulemusel õppuri järkjärgulisest pädevuste arengust ja loodavate ettevõtlusõppe moodulite spetsiifikast lähtuva **õppevara kaasajastamise raamistiku** esimene versioon. Olemasolev õppevara on killustatud, raskesti leitav ning erineva kvaliteediga. Õppevara vajab kaasajastamist nii sisuliselt, et see kataks

²⁵ s.o spetsialiseerumismoodul

kõik olulised võtmeteemad programmi raames väljatöötatavate ja rakenduvate moodulite õpetamiseks, kui ka vormiliselt, et see kasutaks tänapäevaseid tehnoloogilisi lahendusi ja metoodikaid. 2017. aastal jätkub õppevara kaasajastamise raamistiku täiendamine ning alustatakse ettevõtluspedagoogika metoodika ja baasmoodulite õpetamist toetava õppevara väljatöötamisega.

Tegevussuund 2: täienduskoolitused

2016. aastal hinnati tegevussuunas 2 järgmisi indikaatoreid:

- Tegevussuuna väljundindikaator:
7.2: Ettevõtlusõppe täienduskoolitusel osalenud õppetööd läbiviivate spetsialistide arv;
- Tegevussuuna alamindikaatorid:
7.2 a: Täienduskoolitustel osalenute arv (ettevõtlusõpetajad ja -õppejõud);
7.2 b: Täienduskoolitustel osalenute arv (ettevõtjad ja teised ettevõtlusõpet läbiviivad spetsialistid);
- Täiendavad indikaatorid:
Täienduskoolitusel osalenute tasakaalustatus sugude, vanusegruppide ja regioonide (maakondade) kaupa.

Indikaatorite täitmine 31.12.2016 seisuga on koos sihttasemetega välja toodud tabelis 8. Lisaks indikaatoritele on tulemuslikkuse hindamiseks tegevussuunas 2 välja töötatud täienduskoolituste vahetu tagasiside ankeet, mida täidavad koolitusel osalejad paberkandjal iga koolituse lõpus. Vahetu tagasiside ankeeti piloteeriti 2016. aasta jooksul, 2017. aastal kasutatakse oluliselt muudetud ja täiustatud vahetu tagasiside ankeeti, mida saab täita nii paberkandjal kui ka elektrooniliselt. 2016. aastal alustati ka täienduskoolituste järeluuringuga, et välja selgitada täienduskoolitustel osalemise pikaajalisem mõju.

Tabel 8. Tegevussuuna 2 indikaatorid 2016. a 31. detsembri seisuga

Tegevussuund 2: täienduskoolitused		Alg-tase	31.12.16	Sihttasemed		
				2016	2018	2020
7.2	Ettevõtlusõppe täienduskoolitusel osalenud õppetööd läbiviivate spetsialistide arv	0	597		650	800
7.2 a	Täienduskoolitustel osalenute arv (ettevõtlusõpetajad ja -õppejõud)	0	410	400		
7.2 b	Täienduskoolitustel osalenute arv (ettevõtjad ja teised ettevõtlusõpet läbiviivad spetsialistid)	0	187	80		

Allikas: autorite koostatud

2016. aastal korraldas ettevõtlusõppe programmi koolitusi seitse kõrgkooli: kevadsemestril Tartu Ülikool, Tallinna Ülikool, Tallinna Tehnikaülikool ja Estonian Business School, sügissemestril lisandusid eelnimetatutele veel Eesti Ettevõtluskõrgkool Mainor, Eesti Kunstiakadeemia ja Eesti Maaülikool. Kokku viidi läbi 32 täienduskoolitust, kusjuures osa täienduskoolitusi toimus aasta jooksul rohkem kui üks kord, seega oli erinimelisi koolitusi 24. 2016. aastal toimunud koolitused on toodud tabelis 9.

Tabel 9. 2016. aastal toimunud ettevõtlusõppe programmi täienduskoolitused

Jrk	Koolituse nimetus	2016 kevad	2016 sügis	Lõpetanute arv
1	Loovustehnikad ettevõtlusõppes	TÜ	TLÜ	30
2	Mentorlus loomeetevõtlusõppes	TÜ		15
3	Projektipõhine praktika ettevõtlikkuspädevuste arendamiseks	TÜ	TLÜ	29
4	Haridustasemete ülene ettevõtlikkuspädevuste arendamine	TÜ		44
5	Uute tehnoloogiate kasutamine ettevõtlusõppes	TTÜ, TLÜ		38
6	Tehnikavaldkonna spetsiifika ettevõtlusõppes I	TTÜ		20
7	Tehnikavaldkonna spetsiifika ettevõtlusõppes II	TTÜ		20
8	Intellektuaalne omand ettevõtlusõppes	TTÜ		29
9	Õppijate meeskondi toetavate juhendajate koolitus – kuidas tulemuslikult suunata ja motiveerida?	EBS (2x)	EBS (2x)	57
10	Mentorlus ettevõtjatele		TÜ	9
11	Coachingu võtete kasutamine ettevõtluspädevuste arendamisel		TÜ	31
12	Intellektuaalomand kui õigused loometegevuse tulemusele		TÜ	13
13	Sotsiaalne ettevõtlus		TÜ	16
14	Rollimängul põhinev ettevõtlusmäng (ettevõtlusküla)		TÜ	22
15	Mentorlus, mentorsuhe ja koostöö arendamine tudengite ettevõtlusmeeskondadega – kursus algajatele		EBS (2x)	17
16	Mentorluse meistriklass alustavatele ja tegutsevatele ärimentoritele		EBS (2x)	31
17	Mentorite tegevuse efektiivsemaks muutmine õppetöös		TTÜ	26
18	Mentorite ja ettevõtjate pedagoogiline täienduskoolitus üld- ja kutsehariduskoolides õpetamiseks		TLÜ	11
19	Teenusettevõtlus ja teenuste disain		TLÜ	23
20	Mentorite ja ettevõtjate andragoogiline täienduskoolitus kutse- ja kõrgkoolides õpetamiseks		TLÜ	19
21	Tarbijate vajadused ja ootused – võti eduka toote arendamiseks		EMÜ	12
22	Ettevõtlusmentorluse meistriklass loomemajanduse valdkonna õppejõududele		EKA	22
23	Ettevõtlusõpetajate ettevõtluspädevuste täienduskoolitus		EEK Mainor (2x)	43
24	Ettevõtluspraktika juhendamine		EEK Mainor	20

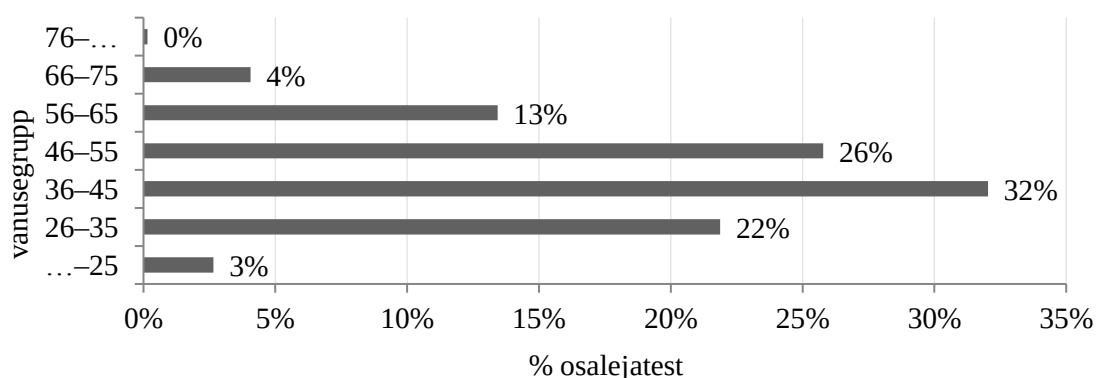
Allikas: autorite koostatud

Täienduskoolitustel osalemisi oli 597 (kevadsemestril 234, sügissemestril 363), neist 410 olid õppeasutuste spetsialistide (õpetajad, õppejõud jt) ja 187 muude asutuste (nt ettevõtted jm) spetsialistide osaluskorrad. Kokku osales täienduskoolitustel 424 erinevat inimest, neist 288

olid õppeasutuste spetsialistid ja 141 muude asutuste spetsialistid, sh 5 inimest töötas nii õppe- kui ka muus asutuses. 95 täienduskoolitustel käijat (22%) olid osalenud rohkem kui ühel täienduskoolitusel.

Ootuspäraselt osales täienduskoolitustel rohkem naisi kui mehi (77% vs 23%). Ligikaudu kolmandik osalenutest kuulus vanusegruppi 36–45, üle veerandi vanusegruppi 46–55 ja peaaegu sama palju vanusegruppi 26–35, st 80 protsenti täienduskoolitustel osalenutest olid vanuses 26 kuni 55 aastat (vt joonis 6).

Joonis 6. Ettevõtlusõppe programmi Edu ja Tegu täienduskoolitustel osalenute vanuseline jaotus (seisuga 31.12.2016. a)

Allikas: autorite koostatud

Tabel 10. Ettevõtlusõppe programmi Edu ja Tegu täienduskoolitustel osalenute regionaalne jaotus (seisuga 31.12.2016. a)

Maakond	Osalenuid	% osalenutest	Rahvaarv	% rahvaarvust	Esindatus
Harju	340	53	576 265	44	üle
Tartu	111	17	145 003	11	üle
Pärnu	60	9	82 997	6	üle
Jõgeva	40	6	31 298	2	üle
Viljandi	25	4	47 853	4	vastavuses
Lääne-Viru	15	2	59 467	5	ala
Põlva	13	2	28 218	2	vastavuses
Järva	7	1	30 709	2	ala
Rapla	7	1	34 148	3	ala
Võru	7	1	33 973	3	ala
Ida-Viru	6	1	146 506	11	ala
Lääne	4	1	24 580	2	ala
Valga	3	0,5	30 524	2	ala
Saare	2	0,3	33 481	3	ala
Hiiu	0	0	9 348	1	ala

Allikas: autorite koostatud

Ootuspäraselt oli enamik (53%) täienduskoolitustel osalenutest märkinud oma elukohaks Harjumaa (vt tabel 10). Kõik teised Eesti maakonnad olid esindatud tunduvalt väiksema osalenute arvuga. Seejuures peab siiski meeles pidama Eesti üldist rahvastiku jaotust. Võib

välja tuua, et Harju-, Tartu-, Pärnu- ja Jõgevamaa olid regionaalsed jaotust arvestades täienduskoolitustel ülesindatud, Viljandi- ja Põlvamaa esindatud vastavalt rahvastiku jaotusele ja Lääne-Viru-, Võru-, Rapla-, Järva-, Lääne-, Valga-, Saare-, Hiiu- ja Ida-Virumaa alaesindatud. Kõige suurem erinevus esines Ida-Virumaa puhul, kus elab 11 protsenti. Eesti rahvastikust, kuid ettevõtlusõppe programmi täienduskoolitustel oli osalisi Ida-Virumaalt vaid 1 protsenti. Võrdluseks: Tartumaalt, kus elab isegi pisut vähem inimesi kui Ida-Virumaal, oli täienduskoolitustel osalenuid 17 protsenti. Tegevussuunas 2 on 2017. aasta tegevuskavas võetud venekeelsete täienduskoolituste väljatöötamine, eesmärgiga pakkuda neid eelkõige Ida-Virumaal.

2016. aasta sügissemestril parandati ja täiustati oluliselt täienduskoolituste vahetu tagasiside ankeeti, samuti koostati täienduskoolitustel osalenute järeluuringu ankeet ja piloteeriti seda. Täienduskoolituste järeluuringu toimub iga semestri lõpus, st kaks korda aastas: järeluuringu tarbeks küsitletakse koolitatuid mitte vahetult pärast koolituse toimumist, vaid 6–9 kuud pärast täienduskoolitusel osalemist. Järeluuringu eesmärk on välja selgitada, millisel määral on koolitusel omandatud teadmised/pädevused/oskused kasutusele võetud. Iga koolituse lõpus täidavad koolitatavad koolituse tagasiside küsitlust, kus lisaks üldisele tagasisidele on fookuses järgmised küsimused: „Kas leidsite enda jaoks koolituselt uusi teadmisi, mõtteid või ideid?” ja „Kui jah, siis kas hakkate neid teadmisi, mõtteid või ideid tulevikus rakendama?”. Järeluuringu, mille ankeeti täidetakse mõned kuud pärast täienduskoolituse toimumist, peaks andma infot, mil määral võeti tegelikkuses saadud teadmised kasutusele, st milline oli täienduskoolituse tegelik mõju.

Vahetu tagasiside ankeet näitas, et koolitusi ja koolitajaid hinnati üldjoontes kõrgelt. Samuti tuli välja, et koolitustel osalenud sooviksid edaspidi osaleda väga mitmesugustel täienduskoolitustel, enamasti toodi välja spetsiifiliselt enda tööpõlluga seotud koolitusi (nt õpilas- või tudengifirma aruandlus, investeerimine, kaubandusesinduste roll, turundus, eneseareng, sponsorlus, tehnoloogilised võimalused, ajaplaneerimine jpm). Valdav enamik koolitatutest leidis enda jaoks koolitustelt uusi ideid, samuti kavatseb enamik neid tulevikus oma töös rakendada. Kõige enam hindasid osalenud neid koolitusi, kus osales koolitatavaid kõigilt haridustasemetelt ja -liikidest ning lisaks ettevõtjaid: tekkis väga oluline dialoog hariduse esindajate ja ettevõtjate vahel.

Täienduskoolituste järeluuringu uuris koolituse pikemaajalist mõju: mis on saanud koolitusel loodud uutest kontaktidest ja omandatud teadmistest. Selgus, et 6–9 kuud pärast koolituse toimumist polnud ligikaudu pooled vastanutest jõudnud veel ettevõtlusõppe programmi täienduskoolitusel saadud kontaktidega koostööd alustada, põhjustena toodi valdavalt välja ajapuudus, erinevad töövaldkonnad või senine koostöövajaduse puudumine. Kolmandik olid mitmesugust koostööd juba alustanud. Ülejäänud (20%) ei saanud täienduskoolituselt enda jaoks uusi kontakte, enamasti oli põhjuseks see, et täienduskoolitusel osalesid nende jaoks juba tuttavad inimesed. Kõige tihedamini kasutati koolituselt saadud teadmisi õppetöös (uued õpetamismeetodid, praktilised näited, juhendamine, õppematerjalide koostamine, tehnoloogilised lahendused) ja arendustöös (nt programmi Edu ja Tegu sisutöö), tunduvalt vähem aga teadustöös.

2017. aastal on plaanis tegevussuunas 2 ühtlustada täienduskoolituste kvaliteedikriteeriumid ja kinnitada täienduskoolituste hea tava, mis 2016. aastal välja töötati. Jätkatakse koolituste

vahetu tagasiside kogumist ja järeluuringut. 2017. aastal lisanduvad uued koolitused eelkõige moodulitega seotud õpetajatele, samuti ettevõtluspädevuse arendamise ja ettevõtluspedagoogika koolitused ning suvekool. Plaanis on jätkata 2016. aastal kõrgelt hinnatud koolitusi, mis võimaldavad kaasata koolitatavaid eri haridustasemetelt ja -liikidest ning ettevõtetest.

Tegevussuund 3: praktiline ettevõtlusõpe

2016. aastal hinnati tegevussuunas 3 järgmisi indikaatoreid:

- Tegevussuuna väljundindikaator:
7.3: Koolide arv, kes osalevad nii haridusprogrammis „Ettevõtlik kool” kui ka õpilasfirmade programmides ja viivad läbi ettevõtlusõpet;
- Tegevussuuna alamindikaatorid:
7.3 a. Avatud taotlusvoorud on läbi viidud. Toimib koostöö haridussüsteemi väliste partnerite ja ettevõtjatega;
7.3 b. Avatud taotlusvoorus toetatud projektide arv;
7.3 c. Haridusprogrammi „Ettevõtlik kool” süsteemselt rakendavate ja standardiseerimisprotsessis osalevate koolide arv;
7.3 d. Õpilasfirma programmis ja teistes ettevõtlusõppe programmides osalevate uute haridusasutuste arv;
- Täiendavad indikaatorid:
Junior Achievementi programmide täienduskoolitustel osalemiste arv;
Ida-Viru Ettevõtluskeskuse „Ettevõtlik kool” programmi täienduskoolitustel osalemiste arv;
„Ettevõtliku kooli” programmis osalenud koolide arvu muutus aastate kaupa;
Junior Achievementi programmides osalenud koolide arvu muutus aastate kaupa;
Eestis registreeritud õpilasfirmade arvu muutus aastate kaupa.

Indikaatorite täitmine 31.12.2016 seisuga on koos sihttasemetega välja toodud tabelis 11.

Tabel 11. Tegevussuuna 3 indikaatorid 2016. a 31. detsembri seisuga

Tegevussuund 3: praktiline ettevõtlusõpe		Alg-tase	31.12. 2016	Sihttasemed		
				2016	2018	2020
7.3	Koolide arv, kes osalevad nii haridusprogrammis „Ettevõtlik kool” kui ka õpilasfirmade programmides ja viivad läbi ettevõtlusõpet	0	11		50	90
7.3 a	Avatud taotlusvoorud on läbi viidud. Toimib koostöö haridussüsteemi väliste partnerite ja ettevõtjatega	0	(SA Innove rakendus-üksuse all)	1		
7.3 b	Avatud taotlusvoorus toetatud projektide arv	0		15		
7.3 c	Haridusprogrammi „Ettevõtlik kool” süsteemselt rakendavate ja standardiseerimisprotsessis osalevate koolide arv	0	37	37		
7.3 d	Õpilasfirma programmis ja teistes ettevõtlusõppe programmides osalevate uute haridusasutuste arv	0	91	20		

Allikas: autorite koostatud

Tegevussuuna 3 väljundindikaator on uute õppeasutuste arv, kes rakendavad nii Junior Achievementi (JA) ettevõtlusõppe programme kui ka Ida-Viru Ettevõtluskeskuse (IVEK) Ettevõtliku Kooli haridusprogrammi. Selliseid õppeasutusi oli 2016. aastal 11, kõik nad olid üldhariduskoolid. **JA ettevõtlusõppe programmidesse** lisandus 2016. aastal 91 õppeasutust (sihttase 2016: 20): 88 üldhariduskooli ja 3 kutseõppeasutust. „**Ettevõtlik kooli**” **haridusprogrammiga** liitus 37 uut üldhariduskooli (sihttase 2016: 37). JA ja IVEKi programmidega liitunud õppeasutused on välja toodud joonisel 7.

Ettevõtliku Kooli haridusprogrammis osalevad õppeasutused võib jagada nelja kategooriasse: 1) õppeasutused, kes on läbinud „Ettevõtliku kooli” programmi koolitusi, kuid neile pole veel omistatud taset, 2) baas-, 3) hõbe või 4) kuldtasemega õppeasutused. 2016. aasta lõpu seisuga oli lisandunud 37 uut õppeasutust, kes olid läbinud „Ettevõtliku kooli” programmi koolitusi, kuid neile ponud veel omistatud taset, baas-, hõbe- ja kuldtasemega koolide arv jäi muutumatuks. Loodud õpilasfirmade arvu vaadeldakse igal aastal 31. mai seisuga. Kui 2015. aasta mai lõpuks loodi 2014/2015. õppeaasta jooksul 230 uut õpilasfirmat, siis 2015/2016 õppeaastal loodi neid 298.

On oluline välja tuua, et ettevõtlusõppe programmi Edu ja Tegu mõju on tegevussuunas 3 juba ilmnunud. Enne ettevõtlusõppe programmi ei olnud kohalikud omavalitsused tihti nõus JA ettevõtlusõppe programme ja „Ettevõtliku kooli” haridusprogrammi õppeasutuses rahastama, programmid olid seetõttu koolides vähem levinud, kuigi huvi nende vastu säilis. Programmi Edu ja Tegu käivitumine on aidanud suurendada õppeasutuste teadlikkust, ületada rahastamisest tingitud takistusi ja õppeasutuste huvi programmide vastu on olnud hüppeline. Näiteks enne Edu ja Tegu programmi käivitamist rakendas Ettevõtliku Kooli haridusprogrammi vaid 9 õppeasutust, 2016. aasta lõpuks oli õppeasutuste arv viiekordistunud. Iga maakondlik arenduskeskus on võimendanud „Ettevõtliku kooli” programmi ideed ja saada-olevaid tasuta koolitusi. Tänu Edu ja Tegu programmi toele on Ettevõtliku Kooli haridusprogrammi kaasatud koolide võrgustik märgatavalt laienenud. Ka õpilas- ja minifirma jt Junior Achievementi programmide vastu on tekkinud ootamatult suur huvi. Kokku osaleti 2016. aastal IVEKi koolitustel, mis on suunatud koolimeeskondadele, 2570 korda ja JA koolitustel, mis on suunatud ettevõtluse õpetamisest huvitatud õpetajatele, 159 korda. Rahastustakistuse ületamine tänu ettevõtlusõppe programmile on aidanud levitada praktilist ettevõtlusõpet paljudesse õppeasutustesse.

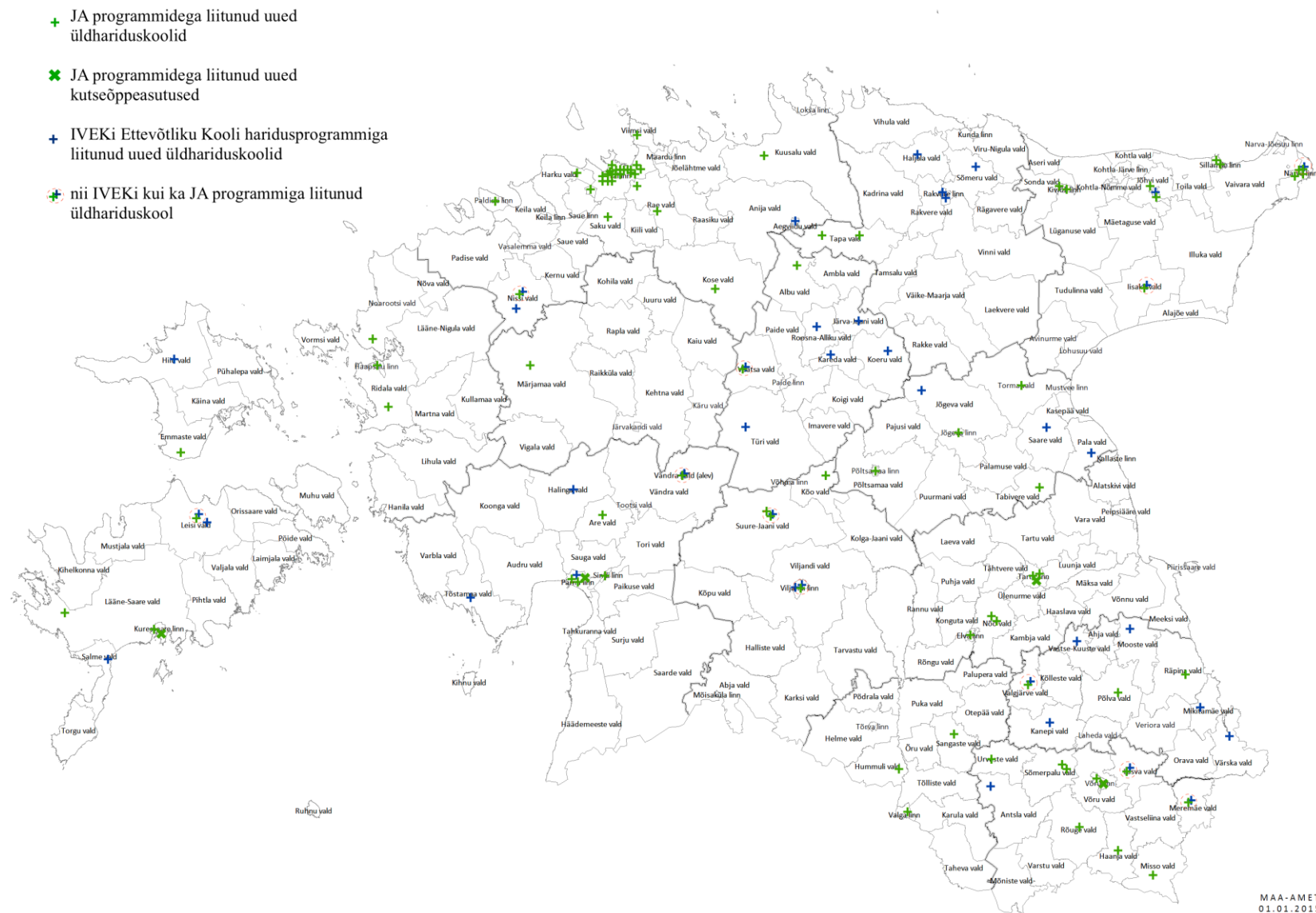
2016. aasta lõpus liikus **avatud taotlusvoor** ettevõtlusõppe programmi toetuse andmise tingimuste alt välja ja see kinnitati ministri määrusega. Avatud taotlusvooru administreerib SA Innove rakendusüksus, kuid selle eesmärgid on tihedalt soetud ettevõtlusõppe programmi eesmärkidega, samuti toetavad avatud taotlusvoorude projektid programmi eesmärkide täitmist. Avatud taotlusvoorude väljakuulutamise viibis ja esimene taotlusvoor avanes 9. jaanuaril 2017. aastal. Taotlusvoor on avatud 10. märtsini.

Senini on JA ja IVEKi programmid olnud suunatud eelkõige üldhariduskoolidele. 2016. aasta teises pooles alustati tegevussuuna 3 raames IVEKi ja JA programmide kohandamisega kutseharidusele. IVEKi ja SA Innove koostöös viidi läbi kolm arendusseminari, kuhu olid kaasatud kutseõppeasutuste õpetajad, Eesti Kaubandus-Tööstuskoda ja Haridus- ja Teadusministeerium. Valmis kutseõppeasutustele arendatud ettevõtliku õppe kvaliteedistandard, mida asutakse 2017. aastal piloteerima, täiendama ja vajadusel parandama. 1.–2. veebruaril

2017 viidi JA ja SA Innove koostöös läbi kahepäevase arendusseminari kutseõpetajatele, et jagada parimaid praktikaid ja anda neile tööriistu õpilasfirmade kutseõppes rakendamiseks.

2017. aastal on plaanis jätkata IVEKi ja JA programmide rakendamist. Plaanis on pöörata enam tähelepanu omavahelise koostöö arendamisele teiste programmi Edu ja Tegu tegevussuundadega, eelkõige eelinkubatsiooni programmiga, ja tegevussuuna 3 sees. Ettevõtluspädevuse mudeli valmimisel alustatakse JA ja IVEKi programmide kõrvutamist pädevusmudeliga. IVEK ja partnerid korraldavad 2017. aastal edulugude konkurssi ja Haridusfestivali. JA eestvedamisel toimub 2017. aasta veebruaris õpilasfirmade laat ja kevadel parima õpilasfirma valimine. SA Innove on koostöös partneritega moodustamas kutsehariduse karjääri- ja ettevõtlusõpetajate võrgustikku. Võrgustiku eesmärk on koondada kutseõpetajaid kui koolide infokandjaid, kaasata neid ettevõtlusõppe programmi Edu ja Tegu tegevustesse ja toetada ettevõtlusõppe arendamist kutseõppeasutustes ka pärast ettevõtlusõppe programmi lõppu. Samuti toimub tegevussuuna 3 raames 15.–17. juunini rahvusvaheline majandus- ja ettevõtlusõpetajate suvekool.

Joonis 7. Junior Achievementi ja Ida-Viru Ettevõtluskeskuse programmiga liitunud uued õppeasutused (autorite koostatud)

Tegevussuund 4: eelinkubatsioon

2016. aastal hinnati tegevussuunas 4 järgmisi indikaatoreid:

- Tegevussuuna väljundindikaator:
 - 7.4: Kutse- ja kõrgharidustasemel eelinkubatsiooni teenust kasutanud meeskondade arv (summaarselt);
- Tegevussuuna alamindikaatorid:
 - 7.4 a: Üle-eestilise eelinkubatsioonimudeli raamdokument;
 - 7.4 b: Kutse- ja kõrgharidustasemel eelinkubatsiooni teenust kasutanud meeskondade arv;
- Täiendavad indikaatorid:
 - Eelinkubatsiooni programmi lõpetanute arv õppeasutuste kaupa;
 - Eelinkubatsiooni programmi üritustel osalenute arv.

Indikaatorite täitmine 31.12.2016 seisuga on koos sihttasemetega välja toodud tabelis 12. Analoogselt tegevussuunale 2 (täienduskoolitused), on ka eelinkubatsiooni tulemuslikkuse hindamiseks välja töötatud eelinkubatsiooni vahetu tagasiside ankeet, mida täidavad osalejad vastavalt eelistusele kas paberkandjal või elektrooniliselt eelinkubatsiooni programmi lõpus. Vahetu tagasiside ankeeti piloteeriti 2016. aasta kevadsemestril, sügissemestril kasutati täiustatud ankeeti, tagasiside kogumist jätkatakse 2017. aastal. 2016. aastal alustati ka eelinkubatsiooni järeluuringuga. Iga semestri osalenutele saadetakse programmis 6–9 kuu järel ankeetküsitlus, et välja selgitada programmis osalemise pikaajalisem mõju. Samuti töötati 2016. aasta teises pooles välja lühiankeet, et uurida võimalikke programmist lahkumise/väljalangemise põhjuseid. 2016. aastal valmis kaks vahetu tagasiside aruannet (kevad- ja sügissemestri kohta) ja üks järeluuringu aruanne (kevadsemestril osalenute vastuste põhjal).

Tabel 12. Tegevussuuna 4 indikaatorid 2016. a 31. detsembri seisuga

Tegevussuund 4: eelinkubatsioon		Alg-tase	31.12. 2016	Sihttasemed		
				2016	2018	2020
7.4	Kutse- ja kõrgharidustasemel eelinkubatsiooni teenust kasutanud meeskondade arv (summaarselt)	30	129	81	200	300
7.4 a	Üle-eestilise eelinkubatsioonimudeli raamdokument	0	1	1		
7.4 b	Kutse- ja kõrgharidustasemel eelinkubatsiooni teenust kasutanud meeskondade arv	30	129	81		

Allikas: autorite koostatud

2016. aastal valmis **eelinkubatsioonimudeli raamdokument**, mis määratleb eelinkubatsiooni olulisemad mõisted, etapid ja eesmärgid, mõõdikud, tugitegevused sh mentorvõrgustiku arendamine, turundustegevused ning eelinkubatsiooniprogrammi õiguslikud alused. Raamdokumendi koostamisel ja eelinkubatsioonimudeli koostamisel koguti sisendit erinevate haridustasemetete esindajatelt, lisaks välistelt partneritelt ja ekspertidelt (Ajujaht, Startup Estonia, Advokaadibüroo Hedman Partners & Co OÜ). Täiendused meetodiliste aluste ning

eelinkubatsiooni ja õppetöö vaheliste seoste osas lisanduvad 2017. aastal koostöös tegevussuunaga 1.

Samuti laiendati mentorvõrgustikku, kuhu kuulub 20 aktiivset mentorit. Ettevõtlusmentor on vähemalt kolmeaastase juhtimis- ja/või ettevõtluskogemusega isik, kes toetab õppurite meeskonna õppimist ja arengut ning on oma teadmiste ja kogemustega toeks idee arendamisel ärimudeliks ja/või prototüübiks. Mentorvõrgustikku kuuluvad erinevad mentorid, aktiivsemalt tegutsevate mentorite nimed on avalikustatud lehel <http://starteridea.ee>. Lisaks on mentorvõrgustikus nn passiivsed mentorid, kes on läbinud mentorite koolitused ja kinnitanud valmisolekut panustada mentorina meeskondade arengusse ja/või õppetöösse ning kelle kaasamine toimub vastavalt vajadusele ning meeskonna valdkondlikule spetsiifikale. Lisaks loodi tihedad koostöökontaktid ettevõtluse ökosüsteemi partneritega (inkubaatorid, kiirendid, Garage 48 jt) täiendavate tugiteenuste pakkumiseks õppurite meeskondadele eelinkubatsiooni programmi raames ja selle järel.

Brändinimena võeti kasutusele STARTER. Vastavalt juhtkeskuse valdkondlikule fookusele jaguneb STARTER järgmiselt: STARTERlab (TÜ), STARTERtech (TTÜ) ja STARTERcreative (TLÜ). Valminud on programmi registreerimisplatvorm <http://www.starteridea.ee>.

Tabel 13. Eelinkubatsioonis osalemise 2016. aasta kokkuvõte

	Sisenes (tiim)	Lõpetas (tiim)	Lõpetanud tiimide määr, %	sh koolide- vahelised	sh haridus- tasemetevahelised	Programmis osalenud
Kevad 2016	72	61	84,7	27	6	172
Sügis 2016	91	68	74,7	18	4	277
KOKKU	163	129	79,1	45	10	449
2016 plaan		81	75	35	7	

Allikas: autorite koostatud

Eelinkubatsiooni põhiprogrammi „Ideest ärimudelini” rakendati kolme juhtkeskuse eestvedamisel (Tartu Ülikool, Tallinna Ülikool ja Tallinna Tehnikaülikool) koostöös kõrg- ja kutsekoolidega kevad- ja sügissemestril. Lisaks Tartus ja Tallinnas toimuvatele programmi- dele rakendati põhiprogrammi Pärnus ja Võrumaal. 2015/2016 kevadsemestril toimus programmi edukas piloteerimine, programmi lõpetas 61 tiimi, neist 27 olid koolidevahelised ja 6 haridustasemetevahelised; 2016/2017 sügissemestril lõpetas 68 tiimi, neist 18 olid koolidevahelised ja 4 haridustasemetevahelised. Kokku lõpetas 129 meeskonda, neist 45 koolidevahelised ja 10 haridustasemetevahelised, st kõik indikaatorite sihttasemed said täidetud (vt tabel 13). Eelinkubatsiooni lõpetanud meeskonnaks arvestatakse meeskonda, kes on osalenud vähemalt 60 protsendil toimunud seminaridest/töötubadest, läbinud vahehindamise ja esitlenud ideed, osalenud lõppkonkursil ja esitlenud ärimudelit või esitanud ärimudeli lühikokkuvõtte (*one-pager*). Lisaks nimetatud kriteeriumite täitmisele annab meeskonna juhendaja omapoolse hinnangu meeskonna kohta. Põhiprogrammi läbinud meeskondadel on võimalik edasi liikuda eelinkubatsiooni edasijõudnute programmi või teistesse ettevõtlusõppe programmi välisesse arenguprogrammidesse (inkubaatorid, Ajujaht jt). Kokku lõpetas eelinkubatsiooni programmi 449 osalist 21 õppeasutusest (vt lisa 6 lk. 55),

toimus 101 üritust, mida külastas 5597 inimest. Koostöö partnerite vahel toimib, 2016. aasta võib lugeda kordaläinuks.

Eelinkubatsiooni tagasiside uuring näitas, et nii sügis- kui ka kevadsemestril on osalenute tagasiside olnud positiivne. Peaaegu kõik osalenud soovitsid programmi oma sõbrale ja enamik arvas, et programm aitas nende äriideed hästi edasi arendada. Osalenud hindasid oma ettevõtlike hoiakute arengut programmi vältel ning valdav enamik leidis, et programm on muutnud neid ettevõtlikumaks. Vastanud hindasid programmist saadud teadmisi ettevõtlusega tegelemiseks vajalike teemavaldkondade (ideede genereerimine, ärimudeli loomine, meeskonnatöö, turundus/müük, toote/teenuse disain, finantsid ja esitlusoskused) kohta üpris kõrgelt (viie palli süsteemis keskmise hindega üle 3,00). Ligi pooled osalenutest kavatses oma äriideed edasi arendada.

Eelinkubatsiooni programmi järeluuringu selgus, et kõik osalenud on jätkanud STARTERis alustatud ja/või uute äriideede arendamisega. Neist rohkem kui pooled on seejuures jätkanud koostööd oma programmi meeskonnaliikmetega. Pea kõik vastanud on jätkanud suhtlemist oma tiimikaaslastega, kuid mentorite, juhendaja või teiste saadud kontaktidega on suhtlus enamasti lõppenud. Ligi pool vastanutest on saanud pärast programmi lõppu uusi ettevõtlusalaseid kogemusi. Samuti on ligi pooled vastanud registreerinud oma ettevõtte, peaaegu võrdselt on ka neid, kes plaanivad seda teha lähitulevikus. Valdavalt tunnevad eelinkubatsiooni programmis STARTER osalenud end praegu ettevõtlikumana kui enne programmis osalemist ning enamik neist (71%) eelistaks karjääri- valikuna tegutsemist töötajatega ettevõtte juhina. Eelinkubatsiooni programmi 2015/2016 kevadsemestri tiimijuhtide järeluuringu tulemuste põhjal üldkogumi kohta järelduste tegemisse peab suhtuma suure ettevaatusega, kuna valimi suuruse (11,5% üldkogumist) esinduslikkus on kaheldav. Järgmistel programmi toimumise semestritel loodetakse muuta valim esinduslikumaks, et teha täiendavaid järeldusi.

2017. aastal on plaanis alustada raamdokumendi täiendamist osades „Eelinkubatsiooni meetoodilised alused” ja „Eelinkubatsiooni ja õppetöö seosed”. Loodud on vastav ühine töögrupp tegevussuuna 1 ja 4 esindajatest. Arendatakse STARTERi edasijõudnute programmi sisu, laiendatakse mentorvõrgustikku (kuni 50 mentorit) ja jätkatakse tihedat koostööd laiema ettevõtluse ökosüsteemi partneritega (inkubaatorid, Ajujaht, MAK-võrgustik, kiirendid, EstBAN, EGTK, Teenusmajanduse Koda jt) ühisteenuste pakkumiseks õppurite tiimidele eelinkubatsiooni programmi jooksul ja järel. Laiendatakse üle-eestiline kõrg- ja kutseharidustasemetel vahelist eelinkubatsiooni regionaalset võrgustikku (sh Ida-Virumaa). Lisaks põhiprogrammile on plaanis mitmesugused üritused väljaspool Tallinna ja Tartut ning piloteeritakse edasijõudnute programmi 2017. aasta kevadsemestril Tallinna Tehnikaülikoolis programmi STARTERtech juures. Koostöö läbirääkimised regionaalsete programmide rakendamiseks 2017. aasta sügissemestril toimuvad Pärnu, Võrumaa ja Ida-Virumaa esindajatega. Lisaks viiakse läbi erilaadseid ettevõtlikkust initsieerivaid üritusi, noortele mõeldud inspiratsiooni- ja motivatsiooniüritusi mitmes paigas.

Tegevussuund 5: kompetentside arendamine ja uuringud

2016. aastal hinnati tegevussuunas 5 järgmisi indikaatoreid:

- Tegevussuuna väljundindikaator:
7.5: Tegevusest toetust saanud uuringute ja analüüside põhjal avaldatud teadusartiklite arv;
- Tegevussuuna alamindikaatorid:
7.5 a: Tegevusest toetust saanud uuringute ja analüüside põhjal avaldatud teadusartiklite arv;
7.5 b: Toimunud õppereiside ja konverentside arv;
- Täiendavad indikaatorid:
Õppereisidel ja konverentsidel osalenute arv.

Õppereisidel ja konverentsidel käinutelt koguti välislähetuse aruandeid, samuti viidi 6–9 kuud pärast õppereisidel/konverentsidel osalemist läbi järeluuring, selgitamaks välja, mis on saanud uutest kontaktidest ja koostöövõimalustest ja kuivõrd on alustatud omandatud uute teadmiste rakendamist. Indikaatorite täitmine 31.12.2016 seisuga on välja toodud tabelis 14.

Tabel 14. Tegevussuuna 5 indikaatorid 2016. a 31. detsembri seisuga

Tegevussuund 5: kompetentside arendamine ja uuringud		Alg-tase	31.12. 2016	Sihttasemed		
				2016	2018	2020
7.5	Tegevusest toetust saanud uuringute ja analüüside põhjal avaldatud teadusartiklite arv	0	1	1	7	20
7.5 a	Tegevusest toetust saanud uuringute ja analüüside põhjal avaldatud teadusartiklite arv	0	1	1		
7.5 b	Toimunud õppereiside ja konverentside arv	0	10	8		

Allikas: autorite koostatud

2016. aastal ilmus üks tegevusest toetust saanud **teadusartikkel**²⁶, täites sellega tegevussuuna väljundindikaatori sihttaseme. 2017. aastal on plaanitud vähemalt kahe teadusartikli avaldamine. Tuleb arvesse võtta teadusartiklite publitseerimise protsessi ajamahukust.

2016. aastal toimus viis **õppereisi** ja viis **konverentsi**. Kokku osales õppereisidel ja konverentsidel 66 inimest. Kogu info toimunud õppereiside ja konverentside kohta on välja esitatud tabelis 15.

Õppereiside ja konverentside tagasiside on olnud positiivne: kõik osalenud said enda jaoks uusi teadmisi, mida 82 protsenti kavatseb kindlasti oma töös kasutama hakata (18% vastas selle küsimusele variandiga „Võib-olla”), enamik osalejaid sai kasulikke Eesti-siseseid ja ka välismaiseid kontakte tulevase koostöö tarbeks. Pooled osalenutest on juba saanud kontaktidega koostööd alustanud, valdavalt arendus- ja õppetöö alal ning vähem teadustöös.

²⁶ Raudsaar, M., Kaseorg, M. (2016) Development of Entrepreneurship Education in Estonian Universities: Case of University of Tartu. – The European Proceedings of Social & Behavioural Sciences, vol. XVI, lk.828–837.

Ülejäänud plaanivad uute kontaktidega koostööd teha tulevikus, sest seni pole selleks võimalust või vajadust tekkinud. Näiteks Sevillass toimunud ICERI kohtumisel loodi kontakt Euroopa Komisjoni EntreComp tööühmaga, kellega planeeritakse edasist koostööd.

2016. aastal oli plaanitud **4 väiksemamahulist ja 2 laiaulatuslikku longituud-uuringut:**

- Uuring moodulite ja metoodika arenduseks:
 - Uuring kutsestandardite rakendatusest rakenduskõrghariduse õppekavades
 - Ettevõtlusprojektide koostamine tuginedes eri õppeainete omavahelisele lõimumisele kolledžite näitel
 - Äriinglite ja ühisrahastuse võimalused alustavale ettevõtjale
 - Vilistlaste uuring ettevõtlikkuse arendamisest ja ettevõtluseks ettevalmistamisest koolides
- Longituuduuringud:
 - Enesehindamismudelite uuring
 - Ettevõtlusõppe mõju hindamise uuring

Nelja väiksemamahulise uuringu lõppraportid vormistati 2017. aasta veebruariks. Longituud-uuringutes on välja töötatud esmased instrumendid ja läbitud esimene piloteerimine, uuringud jätkuvad 2017. aastal. Samuti on 2017. aastaks planeeritud kaheksa õppereisi/konverentsi.

Tabel 15. 2016. aastal ettevõtlusõppe programmi raames toimunud õppereisid ja konverentsid

Ürituse liik	Õppereisi/konverentsi nimi	Koht	Toimumise aeg	Eesmärk	Osaliste arv	Haridustasemed ja/või sihtrühm
Õppereis	3E Conference - ECSB Entrepreneurship Education Conference	Leeds, UK	9.–13.05.16	Eesmärk oli tõsta üld- ja kutsehariduse ettevõtlusõppe õpetajate ettevõtlikkuse ja ettevõtlusõppe alaseid pädevusi, luua ja edendada rahvusvahelisi kontakte ning rakendada saadud kogemusi oma igapäevases õpetajatöös.	7	Tegevussuund 3: üld- ja kutseharidus-taseme ettevõtlus-õpetajad
Õppereis	Eelinkubatsiooni õppereis	Oxford, UK	30.05.–2.06.16	Tutvuti UK ettevõtlusõppe programmide ning kiirenditega.	11	Tegevussuund 4: eelinkubatsiooni töörühma liikmed
Konverents	EFER/EEC 2016	Boston, USA	17.07.–23.07.16	Eesmärk oli saada sisendit ettevõtlusõppe programmi moodulite arendusse ning tegevussuund 1, 2, 4 ja 6 tegevustesse.	1	Tegevussuund 1
Konverents	Thematic University Business Forum	Viin, Austria	24.–27.02.16 1.–3.06.16	Osalemise eesmärk oli teiste riikide ülikoolide ja ettevõtete vahelise koostöö parimate praktikatega tutvumine ning kontaktide loomine võrgustiku partneritega.	2	Tegevussuund 1
Konverents	European University Network on Entrepreneurship Conference	Lyon, Prantsusmaa	11.–17.09.16	Eesmärk oli vahetada teaduskogemusi teiste ülikooli võrgustiku esindajatega ja panustada ettevõtlusõppealaste uuringute arengusse.	3	Tegevussuund 1: kõrghariduse töörühm
Õppereis	Ettevõtl(ikk)usõppe arendamine üld- ja kutsehariduses	Tampere ja Oulu, Soome	19.09.–22.09.16	Külastati Oulu ja Tampere ettevõtlusõppe laboreid ning osaleti nendes koolides rakendatud ettevõtlusõppe metoodika lühiseminaridel. Ettevõtluse õpetajad tutvusid ettevõtlusõppe kahe erineva metoodika rakendustega ning omandasid teadmised pakutud mudelite rakendamise põhimõtetest.	11	Tegevussuund 3: üld- ja kutseharidus-taseme ettevõtlus-õpetajad

Õppereis	Loomeettevõtlus	Dublin, Iirimaa	12.12.– 14.12.16	Eesmärgiks oli saada sisendit loomeettevõtluse mooduli arendamiseks	11	Tegevussuund 1: kõrg- ja kutsehariduse mooduli arendajad
Õppereis	Sotsiaalne ettevõtlus	Edinburg ja Glasgow, Šotimaa	12.12.– 15.12.16	Eesmärgiks oli tutvuda sotsiaalsete ettevõtetega, nende tugivõrgustikuga, ning õpetamisega saamaks sisendit sotsiaalse ettevõtluse mooduli arendamisse	9	Tegevussuund 1: kõrg- ja kutsehariduse mooduli arendajad
Konverents	Inspiration, Innovation & Iteration COEHRE Capacity Building Workshop	Oulu, Soome	8.– 12.11.2016	Eesmärk saada sisendit tegevussuuna 5 tegevustesse	1	Tegevussuund 3: üld- ja kutseharidus-taseme ettevõtlus-õpetajad
Konverents	The 9th Annual International Conference of Education, Research and Innovation	Sevilla, Hispaania	14.– 16.11.2016	Eesmärk teha ettekanne teadusartiklist, mille sisu toetab ettevõtlusõppe programmi eesmärke ning koguda tagasisidet nii raamistiku kui ka metoodika edasiseks arendamiseks.	10	Edu ja Tegu programmijuhid

Allikas: autorite koostatud

Tegevussuund 6: teavitamine ja tunnustamine

2016. aastal hinnati tegevussuunas 6 järgmisi indikaatoreid:

- Tegevussuuna väljundindikaator:
7.6: Ettevõtlusõpet, ettevõtlikkust initsieerivatel seminaridel, inspiratsiooni- ja motivatsioonipäevadel jm üritustel osalejate arv;
- Tegevussuuna alamindikaatorid:
7.6 a: Osalejate arv läbi viidud ettevõtlusõpet ja ettevõtlikkust toetavatel inspiratsioonipäevadel;
7.6 b: Tunnustusürituste kontseptsioon on välja töötatud ja valmis rakendamiseks (perioodil 2017–2018);
- Täiendavad indikaatorid:
Kodulehe (<http://www.ettevotlusope.ee>) külastuste arv;
Ettevõtlusõppe programmi Facebooki lehe (<http://www.facebook.com/ettevotlusope>) fännide arv;
Meedias programmi Edu ja Tegu kohta ilmunud artiklite ja muude kajastuste arv.

Indikaatorite täitmine 31.12.2016 seisuga on koos sihttasemetega esitatud tabelis 16.

Tabel 16. Tegevussuuna 6 indikaatorid 2016. a 31. detsembri seisuga

Tegevussuund 6: teavitamine ja tunnustamine		Alg-tase	31.12. 2016	Sihttasemed		
				2016	2018	2020
7.6	Ettevõtlusõpet, ettevõtlikkust initsieerivatel seminaridel, inspiratsiooni- ja motivatsioonipäevadel jm üritustel osalejate arv	0	1168		1800	3000
7.6 a	Osalejate arv läbi viidud ettevõtlusõpet ja ettevõtlikkust toetavatel inspiratsioonipäevadel	0	1168	500		
7.6 b	Tunnustusürituste kontseptsioon on välja töötatud ja valmis rakendamiseks (perioodil 2017–2018)	0	1	0		

Allikas: autorite koostatud

Tegevussuuna 6 raames on valminud ettevõtlusõppe programmi **visuaalne identiteet** ja ettevõtlusõppe programmi **bränd** Edu ja Tegu, programmi **koduleht** (<http://ettevotlusope.ee>) ja **Facebooki leht** (<http://facebook.com/ettevotlusope>) ning hangiti kommunikatsiooniplaan. 2016. aasta sügisel, 26. septembrist kuni 23. oktoobrini kestis **programmi avakampaania**, mille eesmärk oli teavitada nii ettevõtlusõppe programmi tähtsamaid sihtrühmasid kui ka kogu avalikkust ettevõtlusõppe programmi tegevustest. Nii trüki-, digitaalses, audio- kui sotsiaalmeedias ja koostööpartnerite, sh kõrgkoolide veebides lansseeritud teavituskampaaniaga suunati inimesi programmi veebilehele, kuhu on koondatud aktuaalne info programmi tegevuste kohta. Lisaks oli kampaania eesmärk koguda sihtrühmade esindajaid ka ettevõtlusõppe programmi Facebooki lehele jälgijateks, et neile edaspidi edastada infot täienduskoolituste jm oluliste uudiste ja sündmuste kohta. Programmi teavituskampaania ajal külastas kodulehte ligikaudu 9000 inimest. Edaspidi on keskmine külastuste arv programmi

kodulehel olnud ligikaudu 1500 külastust kuus, 2016. aasta lõpuks oli programmi Facebooki lehele üle 500 fänni.

2016. aastal ilmus programmi **uudiskiri** viis korda, edaspidi ilmub uudiskiri neli korda aastas. Uudiskiri avaldatakse programmi kodulehel ja selle ilmumisest teavitatakse sihtrühmi elektronposti teel.

2018. aasta lõpuni on sõlmitud leping Õpetajate Lehega, kus ilmub programmi kohta igal kuul üks artikkel. Samuti kajastati 2016. aastal ettevõtlusõppe programmi Edu ja Tegu meedias ligi 40 korral²⁷, näiteks kultuurilehes Sirp, ajalehes Postimees ja Äripäev, maakonnalehes Saarte Hää, ajakirja UT ettevõtluse erinumbris, ERR-i raadiojaamades Vikerraadio ja Kuku Raadio ja mitmesugustes veebiportaalides (Delfi Ärileht, ITuudised, Pilguheit.ee jm).

Ettevõtlusõppe programmi **inspiratsiooni- ja motivatsiooniüritustel** osaleti 2016. aastal 1168 korda. Valdav enamus üritusi toimus eelinkubatsiooni programmi raames, lisaks toimus 1. septembril Tallinna Ülikoolis esmakursuslastele mõeldud õppeaasta avaüritus Stardipauk ja 20. oktoobril haridusfestival „Ettevõtlik noor, edukas noor!”, mõlemal üritusel tutvustati ka programmi Edu ja Tegu, sh eelinkubatsiooni programmi STARTER. Haridusfestivalil osalesid nii õppurid kui ka õpetajad ja koolijuhid. Peab tõdema, et 2016. aastal keskendusid teavitusüritused pigem õppurite sihtrühmale, õpetajate ja koolijuhtideni jõudis teave programmi tegevuste kohta Junior Achievementi ja Ida-Virumaa Ettevõtluskeskuse kaudu ning teiste sihtrühmadeni jõuti eelkõige meedia vahendusel. 2017. aastal on plaanis tutvustada programmi võimalusi jätkuvalt nii partnerite infokanalites, erinevates meediakanalites kui ka ürituste kaudu. 2016. aastal valmis **tunnustamise kontseptsiooni** esimene versioon, mida täiustatakse ja asutakse rakendama 2017. aastal.

²⁷ Meediakajastused. Ettevõtlusõppe programmi Edu ja Tegu veebileht.
[<http://www.ettevotlusope.ee/uudised/kajastused/>]

Kokkuvõte

2016. aasta oli ettevõtlusõppe programmi Edu ja Tegu jaoks sisutegevustega alustamise ja partneritega koostöö käivitamise aasta. 2016. aastal on programmis ära tehtud palju hädavajalikku ettevalmistavat tööd, mis on programmi tegevuste efektiivse toimimise aluseks ka järgnevatel aastatel. Ettevõtlusõppe programmi näol on tegu programmiga, kus ei saa eeldada indikaatorite lineaarset täituvust ajas. Lisaks indikaatorite arvulistele väärtustele on oluline jälgida toimunud arenguid programmi tegevussuundades, et saada programmi tulemuslikkusest täielik ülevaade.

Tegevussuunas 1 on valminud neli ettevõtlusõppe moodulit ning õppevara kaasaajastamise raamistiku esimene versioon, valmimisjärgus on kõiki haridustasemeid ja -liike hõlmav raamdokument. Tegevussuunas 2 toimus 32 täienduskoolitust, kus osaleti 597 korral, neist 410 olid õppeasutustega seotud isikute osaluskorrad ja 187 muude asutuste spetsialistide osaluskorrad. Tegevussuunas 3 on juba märgatud ettevõtlusõppe programmi positiivset efekti: teave „Ettevõtliku kooli” ja Junior Achievementi ettevõtlusõppe programmide kohta on jõudnud paljudesse õppeasutustesse, huvi nende programmide suhtes on hüppeliselt kasvanud (lisandunud uute õppeasutuste arv vastavalt 37 ja 92), samuti on ületatud rahastustakistus praktilise ettevõtlusõppe rakendamiseks. Tegevussuunas 4 käivitati edukalt eelinkubatsiooni programm STARTER kolmes juhtkeskuses (TÜ, TTÜ, TLÜ), kahe semestri jooksul lõpetas programmi 129 meeskonda (449 lõpetanut). Valmis eelinkubatsiooni raamdokument. Tegevussuunas 5 korraldati viis õppereisi ja osaleti viiel rahvusvahelisel konverentsil ning valmis üks teadusartikkel. Sisuliselt valmis neli väiksemamahulist uuringut, mis vormistati lõplikult 2017. aastal, ning alustati kahe longituuduuringu läbiviimist. Valmis programmi Edu ja Tegu seire skeem ning alustati tulemuslikkuse hindamisega. Tegevussuuna 6 raames on toimunud ettevõtlikkust ja ettevõtlusõpet propageerivad üritused, ettevõtlikkust initsieerivatel motivatsiooni- ja inspiratsiooniüritustel osales 2016. aastal 1168 inimest.

Indikaatorite 2016. aastaks seatud sihttasemed valdavalt täideti. Kindlasti on piisavalt arenguruumi töö tulemuslikumaks korraldamiseks, kuid on oluline välja tuua, et tegevused kõigis tööühmades ja tegevussuundades on vaatamata mõningatele takistustele edukalt käivitunud. Üldiselt liigub ettevõtlusõppe programm Edu ja Tegu tervikuna seatud eesmärgi suunas.

Lisad

Lisa 1. GEM Eesti võtmenäitajad aastatel 2012–2015

Globaalne Ettevõtlusmonitooring: TEK (tööealise elanikkonna küsitluse) tulemused 2012-2015 ²⁸ (N~2000 igal aastal)						
Näitaja	Kirjeldus	2012	2013	2014	2015	
		%	%	%	%	
Inimeste ettevõtlusalased hoiakud						
Alustavate ettevõtjate teadmine	% elanikkonnast vanuses 18-64, kes teavad isiklikult kedagi, kes on viimase 2 aasta jooksul ettevõtlusega alustanud.	37,5	36,8	42,0	39,3	
Heade ettevõtlusvõimaluste tajumine	% elanikkonnast vanuses 18-64, kes arvavad, et nende piirkonnas on järgneva 6 kuu jooksul head võimalused ettevõtlusega alustamiseks.	45,2	46,1	49,4	51,4	
Heade ettevõtlusalaste oskuste tajumine	% elanikkonnast vanuses 18-64, kes arvavad, et neil on olemas teadmised, oskused ja kogemused, mida on vaja, et uue ettevõttega alustada.	43,2	40,0	42,5	44,0	
Hirm läbikukkumise ees	% elanikkonnast vanuses 18-64, kes hoiduksid ettevõtlusega alustamisest, kuna kardavad ebaõnnestuda.	44,3	47,8	41,7	47,1	
Ettevõtlus kui soovitud karjäärivalik	% elanikkonnast vanuses 18-64, kes arvavad, et Eestis peab enamik inimesi uue ettevõttega alustamist soovitud karjäärivalikuks.	54,8	53,2	55,6	53,4	
Edukate ettevõtjate kõrge staatus	% elanikkonnast vanuses 18-64, kes arvavad, et need, kes on uue ettevõttega alustamisel edukad, on Eestis kõrge staatusega ja au sees.	62,5	58,6	64,9	62,6	
Kõrge meediatähelepanu ettevõtlusele	% elanikkonnast vanuses 18-64, kes näevad Eestis tihti ajakirjanduses lugusid edukatest uutest ettevõtetest.	41,5	40,7	43,3	49,1	
Mitteformaalsed investorid	% elanikkonnast vanuses 18-64, kes on viimase kolme aasta jooksul toetanud rahaliselt kellegi teise poolt algatatud uut ettevõtet (v.a. aktsiate või osakute soetamine).	8,7	6,6	6,8	6,8	
Ettevõtlusaktiivsus ja ettevõtete ambitsioonikus						
Potentsiaalsed ettevõtjad		% elanikkonnast vanuses 18-64 (k.a. kõik ettevõtjad), kes kavatsevad järgneva 3 aasta jooksul üksinda või koos kaaslastega alustada uue ettevõttega, sealhulgas mistahes tegevusega FIEna.	20,1	22,9	10,6	19,0
Varase faasi ettevõtlus (TEA indeks)		% elanikkonnast vanuses 18-64, kes on tärkavad ettevõtjad ja/või uusettevõtjad	14,3	13,1	9,4	13,1
	Uusettevõtjad	% elanikkonnast vanuses 18-64, kes on tegutsenud ettevõtjana ja maksnud töötasusid 4–42 kuud ehk kuni 3,5 aastat.	5,1	4,5	3,5	4,7
	Vastsed/ tärkavad ettevõtjad	% elanikkonnast vanuses 18-64, kes on viimase 12 kuu jooksul uue ettevõtte alustamiseks teinud reaalseid tegevusi (nt seadmete ost, meeskonna ja äriplaani koostamine vm) ja maksnud töötasusid vähem kui kolme kuu jooksul.	9,5	8,8	6,3	8,7

²⁸ <http://www.gemconsortium.org/data/key-indicators>

Näitaja	Kirjeldus	2012	2013	2014	2015
		%	%	%	%
Varase faasi ettevõtjad naiste seas	% naistest vanuses 18-64, kes on tärkavad või uusettevõtjad.	9,7	9,4	7,7	9,7
Varase faasi ettevõtjad meeste seas	% meestest vanuses 18-64, kes on tärkavad või uusettevõtjad.	19,1	17,0	11,2	16,6
Arengust ajendatud võimaluspõhine ettevõtlus	% TEA-st, kes 1) peavad enda ettevõtlusega tegelemise põhjuseks äri võimaluste ära kasutamist, mitte seda, et ei olnud paremaid töövalikuid, 2) peavad selle äri võimaluse kasutamise kõige olulisemaks motiiviks suuremat sõltumatust ja isikliku sissetuleku suurendamist.	49,1	50,1	41,1	57,0
Vajaduspõhine varase faasi ettevõtlus	% TEA-st, kes peavad enda ettevõtlusega tegelemise põhjuseks seda, et neil ei olnud muid töövalikuid (alternatiivide puudus).	18,2	14,8	15,1	13,7
Tugeva rahvusvahelise orientatsiooniga varase faasi ettevõtjad	% TEA-st, kes väidavad, et vähemalt 25% nende klientidest asub väljaspool Eestit.	30,2	26,0	24,0	20,0
Uuendusliku toote/teenusega varase faasi ettevõtjad	% TEA-st, kes väidavad, et nende toode või teenus on uus vähemalt mõningate klientide jaoks.	50,8	49,2	46,9	52,9
Kasvuorientatsiooniga varase faasi ettevõtjad	% TEA-st, kes plaanivad viie aasta jooksul palgata vähemalt viis töötajat.	38,0	26,7	22,4	33,5
Väljakujunenud ettevõtjad	% elanikkonnast vanuses 18-64, kes on ettevõtjana tegutsenud ja töötasid maksnud juba üle 3,5 aasta.	7,2	5,0	5,7	7,7

Lisa 2. Junior Achievement majandus- ja ettevõtlusõppe programmidega liitunud uued õppeasutused

Jrk	Õppeasutuse nimi	Jrk	Õppeasutuse nimi
Üldhariduskoolid			
1	Albu Põhikool	45	Peetri Lasteaed-Põhikool
2	Are Kool	46	Pirita Majandusgümnaasium
3	Audentese Erakool	47	Põltsamaa Ühisgümnaasium
4	Carl Robert Jakobsoni nim Torma Põhikool	48	Põlva Gümnaasium
5	Elva Gümnaasium	49	Pärnu Koidula Gümnaasium
6	Emmaste Põhikool	50	Pärnu Sütevaka Humanitaargümnaasium
7	Haabersti Vene Gümnaasium	51	Ridala Põhikool
8	Haanja Kool	52	Ristiku Põhikool
9	Haapsalu Nikolai kool	53	Rõuge Põhikool
10	Hummuli Põhikool	54	Räpina Ühisgümnaasium
11	Iisaku Gümnaasium	55	Saaremaa Ühisgümnaasium
12	J. V. Veski nim. Maarja Põhikool	56	Saku Gümnaasium
13	Jakob Westholmi Gümnaasium	57	Saverna Põhikool
14	Jõgeva Põhikool	58	Sillamäe Eesti Põhikool
15	Jõhvi Vene Põhikool	59	Sillamäe Kannuka Kool
16	Jänedä Kool	60	Sindi Gümnaasium
17	Keeni Põhikool	61	Suure-Jaani Gümnaasium
18	Kirivere Kool	62	Suure-Jaani Kool
19	Kiviõli I Keskkool	63	Sõmerpalu Põhikool
20	Kiviõli Vene Kool	64	Tabasalu Ühisgümnaasium
21	Kohtla-Järve Ahtme Gümnaasium	65	Tallinna 21. Kool
22	Kose Gümnaasium	66	Tallinna 32. Keskkool
23	Kuldre Kool	67	Tallinna Arte Gümnaasium
24	Kuusalu Keskkool	68	Tallinna Laagna Gümnaasium
25	Kääpa Põhikool	69	Tallinna Linnamäe Vene Lütseum
26	Laagri Kool	70	Tallinna Mustamäe Gümnaasium
27	Lagedi Kool	71	Tallinna Mustamäe Humanitaargümnaasium
28	Lasnamäe Põhikool	72	Tallinna Mustamäe Reaalgümnaasium
29	Lasnamäe Vene Gümnaasium	73	Tallinna Mustjõe Gümnaasium
30	Leisi Keskkool	74	Tallinna Pae Gümnaasium
31	Lümanda Põhikool	75	Tallinna Südalinna Kool
32	Meremäe Kool	76	Tallinna Tehnikagümnaasium
33	Misso Kool	77	Tallinna Ühisgümnaasium
34	Märjamaa Gümnaasium	78	Tapa Gümnaasium
35	Narva 6. Kool	79	Tartu Forseliuse Kool
36	Narva Pähklime Gümnaasium	80	Tartu Kutsehariduskeskus
37	Narva Soldino Gümnaasium	81	Tartu Veeriku Kool
38	Narva Vanalinna Riigikool	82	Valga Priimetsa Kool
39	Nissi Põhikool	83	Vanalinna Hariduskolleegium
40	Noarootsi Kool	84	Viimsi Keskkool
41	Nõo Põhikool	85	Viljandi Kesklinna Kool
42	Nõo Reaalgümnaasium	86	Võru Kesklinna Kool
43	Osula Põhikool	87	Vändra Gümnaasium
44	Paldiski Ühisgümnaasium	88	Vätsa Põhikool

Lisa 2 jätkub

Kutseõppeasutused	
1	Kuressaare Ametikool
2	Pärnumaa Kutsehariduskeskus
3	Võrumaa Kutsehariduskeskus

Allikas: autorite koostatud

Lisa 3. Ida-Viru Ettevõtluskeskuse haridusprogrammiga „Ettevõtlik kool” liitunud uued õppeasutused

Jrk	Õppeasutuse nimi	Jrk	Õppeasutuse nimi
Üldhariduskoolid			
1	Aegviidu Kool	20	Pärnu-Jaagupi Põhikool
2	Anna Haava nimeline Pala Kool	21	Rakvere Gümnaasium
3	Antsla Gümnaasium	22	Rakvere Põhikool
4	Haljala Gümnaasium	23	Roosna-Alliku Põhikool
5	Iisaku Gümnaasium	24	Salme Põhikool
6	Järva-Jaani Gümnaasium	25	Saverna Põhikool
7	Kanepi Gümnaasium	26	Suure-Jaani Kool
8	Koeru Keskkool	27	Turba Kool
9	Kohtla-Järve Maleva Põhikool	28	Tõstamaa Keskkool
10	Kääpa Põhikool	29	Türi Ühisgümnaasium
11	Lauka Põhikool	30	Uhtna Põhikool
12	Leisi Keskkool	31	Vastse-Kuuste Kool
13	Meremäe Kool	32	Viljandi Kesklinna Kool
14	Mikitamäe Kool	33	Viljandi Paalalinna Kool
15	Mooste Põhikool	34	Voore Põhikool
16	Narva Soldino Gümnaasium	35	Vändra Gümnaasium
17	Nissi Põhikool	36	Värska Gümnaasium
18	Peetri Kool	37	Väätša Põhikool
19	Pärnu Rääma Põhikool		

Allikas: autorite koostatud

Lisa 4. Ettevõtlusõppe programmi täienduskoolitusel osalenud õppeasutuste kaupa

Jrk	Õppeasutuse nimi	Osale- nute arv	Jrk	Õppeasutuse nimi	Osale- nute arv
Üldhariduskoolid			Kutseõppeasutused		
1	Antsla Gümnaasium	1	1	Eesti Mereakadeemia	1
2	EBS Gümnaasium	3	2	Haapsalu Kutsehariduskeskus	1
3	Gustav Adolfi Gümnaasium	1	3	Kehтна Kutsehariduskeskus	3
4	Hummuli Põhikool	1	4	Kuressaare Ametikool	24
5	Kajamaa Kool	1	5	Luuu Metsanduskool	1
6	Keila Kool	1	6	Narva Kutseõppekeskus	1
7	Kirivere Kool	1	7	Pärnumaa Kutsehariduskeskus	19
8	Kohila Gümnaasium	1	8	Räpina Aianduskool	3
9	Kohtla-Nõmme Kool	1	9	Tallinna Ehituskool	1
10	Konguta Kool	1	10	Tallinna Kopli Ametikool	2
11	Lehtse Kool	1	11	Tallinna Lasnamäe Mehaanikakool	1
12	Leisi Keskkool	1	12	Tallinna Majanduskool	5
13	Mäetaguse Põhikool	1	13	Tallinna Polütehnikum	1
14	Nõo Realgümnaasium	1	14	Tallinna Teeninduskool	4
15	Orava Kool	1	15	Tartu Kunstikool	1
16	Paide Gümnaasium	1	16	Tartu Kutsehariduskeskus	7
17	Paldiski Ühisgümnaasium	1	17	Võrumaa Kutsehariduskeskus	4
18	Pärnu Rääma Põhikool	5	Kõrgkoolid		
19	Põlva Gümnaasium	1	1	Eesti Ettevõtluskõrgkool Mainor	3
20	Rakvere Realgümnaasium	1	2	Eesti Kunstiakadeemia	21
21	Rapla Vesiroosi Gümnaasium	1	3	Eesti Maaülikool	12
22	Retla-Kabala Kool	1	4	Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia	3
23	Rääma Põhikool	1	5	Estonian Business School	6
24	Rõuge Põhikool	2	6	Euroakadeemia	1
25	Tallinna 21. Kool	1	7	Lääne-Viru Rakenduskõrgkool	3
26	Tallinna Kunstigümnaasium	1	8	Sisekaitseakadeemia	12
27	Tallinna Laagna Gümnaasium	1	9	Tallinna Tehnikakõrgkool	5
28	Tallinna Linnamäe Vene Lütseum	1	10	Tallinna Tehnikaülikool	19
29	Tallinna Mustamäe Gümnaasium	1	11	Tallinna Ülikool	23
30	Tallinna Mustamäe Realgümnaasium	1	12	Tartu Kõrgem Kunstikool	1
31	Tallinna Nõmme Gümnaasium	1	13	Tartu Tervishoiu Kõrgkool	3
32	Tallinna Tehnikagümnaasium	1	14	Tartu Ülikool	44
33	Tallinna Vaba Waldorfkool	1			
34	Tartu Descartes'i Kool	2			
35	Tartu Hansa Kool	3			
36	Tartu Jaan Poska Gümnaasium	1			
37	Tartu Katoliku Hariduskeskus	1			
38	Tartu Tamm Gümnaasium	1			
39	Tartu Variku Kool	1			
40	Türi Ühisgümnaasium	1			
41	Vastse-Kuuste Kool	1			
42	Võnnu Keskkool	1			

Allikas: autorite koostatud

Lisa 5. Ettevõtlusõppe programmi täienduskoolitusel osalenud muude asutuste kaupa

Jrk	Asutuse nimi	Osale- nute arv	Jrk	Asutuse nimi	Osale- nute arv
1	1QA OÜ	1	57	Maatar OÜ	1
2	AB Aktiva OÜ	3	58	Magnum AS	1
3	Advokaadibüroo ALTERNA	2	59	Mahe Consult OÜ	1
4	<i>ajakirjanik*</i>	1	60	Majandus- ja Kommunikatsiooni- ministeerium	1
5	Arker Invest OÜ	2	61	Maksu- ja Tolliamet	4
6	AS A. Le Coq	1	62	Mason Capital OÜ	1
7	AS Datel	1	63	Moderncapital OÜ	1
8	AS Lasita Aken	1	64	Mosaic OÜ	1
9	AS Maris Gilden	1	65	MTÜ Ettevõtlusküla	4
10	AS Mecro	1	66	MTÜ Jonnipunn	1
11	Assistent OÜ	1	67	Mworks Eesti	1
12	Baltic Intertex OÜ	1	68	Nigul Consult OÜ	1
13	Bezant OÜ	1	69	Nordes Engineering OÜ	1
14	BIOK laboratorija UAB	1	70	Omaklubi OÜ	1
15	Bookworld.me	1	71	OÜ Lingua Franca	1
16	Brand Manual	1	72	OÜ Luxton Invest	1
17	Business Technologies OÜ	1	73	OÜ Sangallo	1
18	Coffee People OÜ	1	74	OÜ TLG Hotell	1
19	Creativity Lab	1	75	Pernova Hariduskeskus	3
20	CV Keskus OÜ	1	76	PeVa Koolitus ja Konsultatsioonid OÜ	1
21	EAP Konsult OÜ	1	77	Poldma Kaubanduse AS	1
22	Eesti Energia AS	1	78	Politsei- ja Piirivalveamet	3
23	Eesti Naisjuristide Liit	2	79	Premadesign OÜ	1
24	Eesti Töötukassa	1	80	Projecting OÜ	1
25	ekursus.ee	1	81	Prototron OÜ	1
26	Elektrilevi OÜ	4	82	Pärnu Linnavalitsus	1
27	<i>ettevõtja*</i>	3	83	Päästeamet	1
28	Ettevõtluskeskus	1	84	Rahandusministeerium	2
29	Ettevõtlusküla MTÜ	1	85	Rakvere Linnavalitsus	1
30	Evevei OÜ	1	86	RMP Eesti OÜ	1
31	FocusIT OÜ	1	87	SA Harju Ettevõtlus- ja Arenduskeskus	1
32	Fortis Koolitus OÜ	1	88	SA Innove	2
33	Har-Lex	1	89	SA Pärnumaa Ettevõtlus- ja Arenduskeskus	2
34	Haridus- ja Teadusministeerium	1	90	SA Saaremaa Arenduskeskus	1
35	Heidi Plumberg International OÜ	1	91	SA Tallinna Lastehaigla	1
36	Hurtigruten Estonia OÜ	1	92	SA Tartu Ärinõuandla	2
37	Iluteeninduse koolitus OÜ	1	93	Sisemina OÜ	3
38	Intereuro OÜ	1	94	Soval Teenus OÜ	1
39	Invent Baltics OÜ	3	95	Sternhof Konsultatsioonid	1
40	IT Kool OÜ	1	96	Stonberg OÜ	1
41	JCDecaux Eesti OÜ	1	97	Sumeru OÜ	1
42	Jokoko OÜ	1	98	Swedbank AS	2
43	<i>juhataja*</i>	1	99	Tallinna Haridusamet	1
44	Junior Achievement	2	100	Tallinna Vangla	1
45	Kaarli Talukaup OÜ	2	101	Tarknet OÜ	1
46	Kasvuruum OÜ	1	102	Tartu Vangla	1

47	Keila Hariduse SA	1	103	Teenusmajanduse Koda	1
48	Kodupaber AS	1	104	Tilde Eesti OÜ	1
49	Kolga mõis	1	105	Unreal Estate OÜ	1
50	Krevolink Grupp OÜ	1	106	Vamp Digital OÜ	1
51	Kutsekoda	1	107	Veronika Jüssi Osawe FIE	1
52	Lifemagic OÜ	1	108	VMP Group OÜ	1
53	Lightroom OÜ	1	109	Wasa AS	1
54	Läänemaa Arenduskeskus	1	110	Widex Eesti OÜ	1
55	Lümfiteraapia ja taastusravi keskus	1	111	Wineart OÜ	1
56	M.Pähklemäe & Co Law Office	1			

* – osaleja ei ole asutust täpsustanud

Allikas: autorite koostatud

Lisa 6. Eelinkubatsiooni programmis STARTER osalenud õppeasutused õppurite osalus-kordade kaupa

Jrk	Õppeasutuse nimi	Osalenute arv	Jrk	Õppeasutuse nimi	Osalenute arv
Üldhariduskoolid			Kutseõppeasutused		
1	Parksepa Keskikool	5	1	Tartu Kutsehariduskeskus	39
2	Tartu Tamme Gümnaasium	3	2	Tartu Kunstikool	3
3	Miina Härma Gümnaasium	2	3	Pärnu Saksa Tehnoloogiakool	1
4	Nõo Gümnaasium	1	4	Tallinna Polütehnikum	1
5	Tartu Jaan Poska Gümnaasium	1	Muud		
6	Tallinna 32. Keskikool	1	1	Ettevõtja/isik väljaspool õppeasutust	17
Kõrgkoolid			2	Ülikool väljaspool Eestit	5
1	Tallinna Tehnikaülikool	155			
2	Tartu Ülikool	76			
3	Tallinna Ülikool	51			
4	Estonian Business School	35			
5	Eesti Kunstiakadeemia	21			
6	Eesti Ettevõtluskõrgkool Mainor	12			
7	Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia	7			
8	Eesti Maaülikool	6			
9	Eesti Infotehnoloogia Kolledž	4			
10	Tallinna Tehnikakõrgkool	2			
11	Sisekaitseakadeemia	1			

Allikas: autorite koostatud

Lisa 7. Ettevõtlusõppe programmi õppereisidel osalemiskorrad õppeasutuste lõikes

Jrk	Õppeasutuse nimi	Osalemis- kordade arv
Üldhariduskoolid		
1	Läänemaa Ühisgümnaasium	1
2	Pärnu Koidula Gümnaasium	1
3	Vändra Gümnaasium	1
Kutseõppeasutused		
1	Kuressaare Ametikool	4
2	Luuu Metsanduskool	1
3	Pärnumaa Kutsehariduskeskus	1
4	Rakvere Ametikool	1
5	Räpina Aianduskool	1
6	Tallinna Majanduskool	2
7	Väike-Maarja Õppekeskus	1
Kõrgkoolid		
1	Eesti Ettevõtluskõrgkool Mainor	1
2	Eesti Kunstiakadeemia	2
3	Eesti Maaülikool	1
4	Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia	3
5	Estonian Business School	2
6	Tallinna Tehnikaülikool	3
7	Tallinna Ülikool	7
8	Tartu Tervishoiu Kõrgkool	1
9	Tartu Ülikool	9

Allikas: autorite koostatud

Lisa 8. 2016. aasta seire tulemuste koondtabel

Tegevussuund 1: metoodika, moodulid ja õppevara		Alg-tase	31.12. 2016	Sihttasemed	
				2016	2018
7.1	Tegevuse raames välja töötatud, testitud ja rakendatud ettevõtlusõppe moodulite arv	0	4		14
7.1 a	Kõiki haridustasemeid (üld-, kutse- ja kõrgharidus) hõlmav raamdokument	0	0	1	
7.1 b	Ettevõtlusõppe põhimoodulid on välja töötatud ja rakendatud	0	4	5	
7.1 c	Kõiki haridustasemeid hõlmav õppevara kaasajastamise raamistik	0	1	1	
Tegevussuund 2: täienduskoolitused		Alg-tase	31.12. 2016	Sihttasemed	
				2016	2018
7.2	Ettevõtlusõppe täienduskoolitusel osalenud õpet läbiviivate spetsialistide osalemiskorrad	0	597		650
7.2 a	Täienduskoolitusel osalenud õpet läbiviivate spetsialistide osalemiskorrad õppeasutuste lõikes	0	410	400	
7.2 b	Täienduskoolitusel osalenud õpet läbiviivate spetsialistide osalemiskorrad muude asutuste lõikes	0	187	80	
Tegevussuund 3: praktiline ettevõtlusõpe		Alg-tase	31.12. 2016	Sihttasemed	
				2016	2018
7.3	Uute õppeasutuste arv, kes osalevad nii haridusprogrammis „Ettevõtlik kool” kui ka õpilasfirmade programmides	0	11		50
7.3 a	Avatud taotlusvoorud on läbi viidud. Toimib koostöö haridussüsteemi väliste partnerite ja ettevõtjatega	0	(SA Innove RÜ all)	1	
7.3 b	Avatud taotlusvoorus toetatud projektide arv	0		15	
7.3 c	Haridusprogrammi „Ettevõtlik kool” süsteemselt rakendavate uute õppeasutuste arv	0	37	37	
7.3 d	Õpilasfirma programmis ja teistes ettevõtlusõppe programmides osalevate uute õppeasutuste arv	0	91	20	
Tegevussuund 4: eelinkubatsioon		Alg-tase	31.12. 2016	Sihttasemed	
				2016	2018
7.4	Kutse- ja kõrgharidustasemel eelinkubatsiooni teenust kasutanud meeskondade arv (summaarselt)	30	129	81	200
7.4 a	Üle-eestilise eelinkubatsioonimudeli raamdokument	0	1	1	
7.4 b	Kutse- ja kõrgharidustasemel eelinkubatsiooni teenust kasutanud meeskondade arv	30	129	81	
Tegevussuund 5: kompetentside arendamine ja uuringud		Alg-tase	31.12. 2016	Sihttasemed	
				2016	2018
7.5	Tegevusest toetust saanud uuringute ja analüüside põhjal avaldatud teadusartiklite arv	0	1	1	7
7.5 a	Tegevusest toetust saanud uuringute ja analüüside põhjal avaldatud teadusartiklite arv	0	1	1	
7.5 b	Toimunud õppereiside ja konverentside arv	0	10	8	
Tegevussuund 6: teavitamine ja tunnustamine		Alg-tase	31.12. 2016	Sihttasemed	
				2016	2018
7.6	Ettevõtlusõpet, ettevõtlikkust initsieerivatel seminaridel, inspiratsiooni- ja motivatsioonipäevadel jm üritustel osalejate arv	0	1168		1800
7.6 a	Osalejate arv läbi viidud ettevõtlusõpet ja ettevõtlikkust toetavatel inspiratsioonipäevadel	0	1168	500	
7.6 b	Tunnustusürituste kontseptsioon on välja töötatud ja valmis rakendamiseks (perioodil 2017–2018)	0	1	1	

Lisa 8 jätkub

Programmi üldine tulemuslikkus	Alg- tase	31.12. 2016	Sihttasemed	
			2016	2018
RAKENDUSKAVA VÄLJUNDNÄITAJA				
Õppeasutuste arv, kes osalevad ettevõtlusprogrammis, et võtta kasutusele ettevõtlusmoodul	0	175		180
RAKENDUSKAVA TULEMUSNÄITAJA				
Programmis osalenud õppeasutuste osakaal, kes on ettevõtlusmooduli kasutusele võtnud	0	50%		50%

Allikas: autorite koostatud

Juhtpartnerid:

HARIDUS- JA
TEADUSMINISTEERIUM

Euroopa Liit
Euroopa Sotsiaalfond

Eesti
tuleviku heaks

Partnerid:

TALLINNA
TEHNIKAÜLIKOO

TALLINNA ÜLIKOO

www.emu.ee
Eesti Maaülikool
Estonian University of Life Sciences

EESTI
KUNSTIAKADEEMIA

EESTI
ETTEVÕTLUSKÕRGKOO
MAINOR

EESTI
MUUSIKA- JA TEATRIAKADEEMIA

JA Eesti®
A Member of JA Worldwide

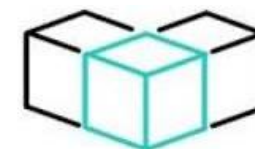
MAJANDUS- JA
KOMMUNIKATSIOONI-
MINISTEERIUM

RAHANDUSMINISTEERIUM

**EESTI KAUBANDUS-
TÖÖSTUSKODA**
ESTONIAN CHAMBER OF
COMMERCE AND INDUSTRY

TÖÖANDJAD

teema / estonian service industry
association
teenusmajanduse koda